

577

Η. ΧΑΤΖΗΜΑΣ

ΚΩΣΤΑΣ ΓΑΛΗΝΟΣ

ΠΕΤΡΟΣ ΜΑΓΝΗΣ

Δ. ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ

ΜΕΙΕΡΚΩΣΚΥ

Ν. ΓΡΙΜΑΛΔΗΣ

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΣΚΕΨΕΙΣ ΚΑΙ ΓΝΩΜΕΣ

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

ΑΒΓΩ =

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑ ΤΕΥΧΗ

ΑΡΓΩ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Δ'
ΤΕΥΧΟΣ 1° (xviii)

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΑΠΟΤΗΝ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΤΩΝ ΝΕΩΝ.

ΣΚΟΠΟΣ.

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΣΥΝΔΕΣΗ ΚΑΙ ΜΟΡΦΩΣΗ ΤΩΝ
ΜΕΛΩΝ.

ΗΘΙΚΗ ΚΑΙ ΥΛΙΚΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΙΣ ΥΠΟΣΧΕ-
ΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ.-

ΕΔΡΑ :

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ
ΑΙΓΥΠΤΟΣ.

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ ΣΤΟ :

ΚΑΙΡΟ, PORT-SAÏD, ΑΘΗΝΑ
ΠΑΡΙΣΙ, ΒΕΡΟΛΙΝΟ, ΔΡΕΣΔΗ

ΜΟΝΟ ΓΙΑ Ο,ΤΙ ΑΝΥΠΟΓΡΑΦΟ ΕΥΘΥΝΕΤΑΙ Η ΕΝΩΣΗ. ΤΑ ΕΝΥΠΟΓΡΑΦΑ
ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΥΟΥΝ ΓΝΩΜΕΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΟΠΟΙΕΣ Η ΕΝΩΣΗ ΔΕΝ ΠΕΡΝΕΙ
ΚΑΜΙΑ ΜΕΡΟΛΗΨΙΑ.

ARGO

33, RUE CHÉRIF

= Α Ρ Γ Ω

ΟΡΓΑΝΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΤΩΝ ΝΕΩΝ

Δ. Περίοδος Νο 1 (18)

ΟΙ ΠΑΛΙΟΙ ΧΟΡΟΙ

Οἱ πὺδ τραγικὲς ὥρες ποὺ περνᾶ κανένας στὸ μπᾶρ, εἶνε ὅταν ἀρχίζουνε νὰ περνοῦνε τὰ μεσάνυχτα.....

Οἱ τοῖχοι λοιπὸν τοῦ μπᾶρ εἶνε πράσινοι μὲ κάτι γαλανὰ πουλιὰ ζωγραφισμένα ἐδῶ καὶ κεῖ, ποὺ πίνουνε ἀπόνα ποτάμι. Στὰ παράθυρα ποὺ βλέπουνε στὸ δρόμο κρέμονται κάτι βυσινιὲς κουρτίνες, ποὺ κληρονομηθήκανε ἀπὸ ἰδιοκτήτη σὲ ἰδιοκτήτη. Στὸ ταβάνι τὰ ἠλεκτρικὰ ρίχνουνε ἓνα φῶς ποὺ πλημυρίζει ὅλες τὶς γωνιὲς καὶ στραφοκοπᾶνε τὰ μάτια τοῦ κάθε ἀνθρώπου. Σὲ μιὰ γωνιὰ βρίσκεται ἓνας μπᾶγκος μένα γκριζο χροῶμα βαμένος. Πάνω του οἱ μποτίλιες μὲ τὰ κίτρινα καὶ κόκκινα χαρτιά, μὲ τὰ διάφορα πιοτὰ καὶ δίπλα τους σέρνει τὸ γκαρσόνι τὰ μάτια του, ξεγυρπησμένο (γιατὶ χασμουριέται καὶ συχνοκντάζει τὴν ὥρα) καὶ πάλε χασμουριέται. Ἐνας καθρέφτης πλαῖι του μὲ ξεφλουδισμένη τὴν χρουσὴ κορνίζα. Τὰ ποτήρια πάνω στὸ μπᾶγκο πλυμένα, στὴ γραμὴ σὰν στρατιῶτες.

Οἱ πὺδ τραγικὲς ὥρες ποὺ περνᾶ κανένας στὸ μπᾶρ' εἶνε ὅταν ἀρχίζουνε νὰ περνοῦνε τὰ μεσάνυχτα.

Ἐτότες ἔρχονται δῶ πέρα ἡ σάρα καὶ ἡ μάρα νὰ πιοῦνε κανένα βίσκι. Ὁχι, τὸ βίσκι κατὰ τὰ μεσάνυχτα εἶνε ἓνα πιοτὸ ποὺ δυναμώνει λίγο τὰ νεῦρα.

Στὸ πιάνο κοντὰ βρίσκεται ἡ Μαντίνα, μιὰ κοπέλλα ἀψηλὴ ποὺ βάζει στὰ μάτια της πότε, πότε τὰ φασαμέν της, γιὰ νὰ δεῖ κάποιον, ποὺ ὄνειροπολεῖ πίνοντας τὸ βίσκι του. Πίσω ἀπὸ τὰ φασαμέν της φαίνονται δυὸ γκριζὰ μάτια ποὺ χύνεται μέσα τους μιὰ σκιὰ μενεξεδένια, σὰ νὰ κρατᾶ

μπροστά τους ένα μάτσο από μαβιά χρυσάνθεμα. Τὰ μάγουλά της ἔχουνε ἕνα ἀρωσιάρικο χρώμα, τὰ χεῖλια της ἕνα κρεμεζί καὶ τὰ μαλιά της ἀστράφτουνε παράξενα ἀπὸ τὸ κίτρινό τους τὸ χρυσάφι. Φοράει ἕνα ἀσημένιο λαμὲ πού μιὰ χρυσὴ νταντέλλα τὴν σκεπάζει.

Ἐνα, δυό, φορὲς τὸν μῆνα ἐτοῦτο φόρεσε ἕνα κορσὰζ ἀνοιχτὸ μπλὲ χρυσαφὶ καὶ φουστὰ μαύρη, μεταξωτὸ βελουδο. Καὶ κάθε βράδυ παίζει πάντοτε πάνω στὸ πιάνο παλιούσ χοροὺς πού ἐνθουσιάζουνε ὅσους ἔρχονται περασμένα πιά μεσάνυχτα. Τὰ χέρια της ἀκουμπᾶνε ἀπαλά, ἀπαλά, πάνω στὸ πιάνο καὶ ἀρχινάει σιγὰ νὰ στροβιλίζει μὲ τὰ κύματα τοῦ φωτὸς μιὰ «μαζούρα» ξεχασμένη, μ' ὄλο τὸν γλυκὸ της τὸν τόνο καὶ τὸν ρυθμὸ πού ξεχύνεται μέσα ἀπὸ τὸ μπάρ στὸν δρόμο πού βουτίζει.

Ὅσοι πίνουνε, χωρὶς καμιὰ γνωριμία, ἀρχινᾶνε εὐχάριστα νὰ στροβιλίζουνε στὸ παρκέτο πάνω, βάζουνε κι ὅλας γρήγορα τὶς καρτέλες σὲ μιὰ ἄκρη, διορθώνουνε λίγο τὰ τσαλακωμένα ρούχα, τὴν γραβάτα πού δὲν εἶνε δεμένη καλά, ἴσως τὸ πέτο πού ἔχει λίγη σκόνη, γιὰ κανένα λεκὲ καὶ ἐτούτη δῶ τὴν ὥρα προσπαθοῦνε μὲ τὸ μανίκι τρίβοντάς το νὰ τὸν βγάλουνε, σὰ νὰ πρόκειται νὰ χορέψουνε, ἐπίσημα, πολὺ ἐπίσημα. Ἔτσι, μερικοὶ πού νοιώθουνε τὰ πόδια τους γερά, ἀρχινοῦνε νὰ πέρνουνε βόλτες μόνοι τους στὴν ἀρχὴ ὡς πού νὰ βροῦνε τὴν νιάρμα τους γιὰ τὸν καβαλιέρο τους. Κι ὅσοι πάλε νοιώθουνε τὰ πόδια τους κατακομμένα στηρίζουνε τὸ κεφάλι τους μὲ τὰ δυό τους τὰ χέρια καὶ βλέπουνε τοὺς χορευτὲς μὲ περιέργεια.

Κάποτε σὰν παίζει στὸ πιάνο κατριλλίες ἢ λανσιέδες ἀρχίζουνε νὰ τραγουδᾶνε παράφωνα. Ἄχ! πῶς τραγουδᾶνε παράφωνα....

Περνάει ἢ πάσα μέρα....

Τὸ πρωτὶ πρὶν ἀκόμα ν' ἀρχίσει τὸ φῶς νὰ παίζει πάνω στὰ τζάμια σὰν πεταλοῦδα, ἢ Μαντίνα χωμένη σὲ μιὰ κάπ μὲ σκούρο καφὲ χρώμα, πού ἔχει στὸ λαιμὸ κάτι φτερά κίτρινα καὶ γαλανὰ, δεμένο τὸ κεφάλι σένα πράσινο ὕφασμα μὲ χρυσὲς ἀποχρώσεις πού φτάνει ἴσαμε τὸ λαιμὸ, σὰ μιὰ γραβάτα, τραβάει γιὰ τὸ σπῆτι της.

Μὲς τὸ μυαλό της ἀκόμα σὰν βγεῖ ἀπὸ κεῖνα τὰ χνώτα τοῦ μπάρ πού μυρίζουνε βίσκι κι ἄλλα πιοτά, μὲ τὴν

ἀσπρογάλανη ἀτμόσφαιρα σβουρᾶνε ἀόριστοι ἦχοι.

Τὸ φῶς σέρνεται γλωμὸ στὰ μαῦρα σπῆτια.

— Ὁ πρωῖνὸς ἀγέρας κάμνει καλὸ; λέει μ' ἕνα ἐρωτικὸ τρόπο σὰν νὰ μὴν εἶνε ἀκόμα βέβαιη γιὰ τὴν φωνή της πού βγαίνει μέσα ἀπὸ τὸ λαρύγγι της. Κι ἀρχινάει ν' ἀναπνέει ν' ἀναπνέει....

Τῆς φάνηκε πῶς εἶδε κανένα παλιὸ φίλο ἀπόψε. Σκέφτεται ἐπίσης πῶς εἶδε ἕνα καινούργιο ἐπισκέπτη πού ἄφινε ἕνα παράξενο χαμόγελο ὅταν ἔπινε τὸ βίσκι του καὶ θάμπονε ἢ μορφή του πίσω ἀπὸ τὶς τοῦφες πού ἔβγαζε τὸ τσιγάρο του. Ἀλήθεια ὅμως πρόσεξε πῶς φοροῦσε κίτρινα γάντια πού διαρκῶς τὰ ἔβγαζε καὶ τὰ ἔβαζε.

Κάποιος ἀμαξᾶς μισοκοιμισμένος βρίσκεται στὸ στρίψιμο τοῦ δρόμου. Ἡ Μαντίνα ἐνοιωθε τὰ πόδια της βαριά, μιὰ κούραση στὰ μάτια. Κοντεύει λέει τ' ὄνομα τοῦ δρόμου πού κατοικᾷ καὶ ξαπλώνεται μέσα διορθώνοντας τὴν κάπα της. Ὁ ἀμαξᾶς πάλι κουνάει τὸ κεφάλι του, χτυπᾷ τὸ καμτσὶ κι του στὸν ἀγέρα σὰν νὰ θέλει νὰ ξυπνήσει τ' ἄλογό του, πού βρίσκεται μὲ σκυμμένο τὸ κεφάλι, τραβᾷ τοὺς χαλινούς καὶ ξεκινᾷ.

Ἡ Μαντίνα ξαπλωμένη αἰστάνεται εὐχαρίστηση στὸ νανοῦρισμα πού κάμνει ἢ ἀμαξα. Καὶ λοιπόν, ἀφίνει τὸν ἑαυτὸ της νὰ παρακολουθᾷ τὸν βουβὸ ἦχο πού βγάζουνε οἱ ρόδες πάνω στὸν ἀσφαλτωμένο δρόμο. Οἱ ρεκλάμες τῶν μαγαζιῶν μὲ τὰ διάφορα χρώματα μισόθαμπες στὸ πρωῖνὸ φῶς μοιάζουνε μὲ κάτι λουλούδια τῶν τροπικῶν χωρῶν. Τὰ μπέκα τοῦ γκαζιοῦ πού γλωμαίνουνε, σὰν νὰ χύσανε ὄλο τους τὸ αἷμα πάνω στὰ σπῆτια μὲ τὰ πολλὰ πατώματα πού μένουνε βουβὰ σὰν κάτι τέρατα, πληγομένα ἀπὸ τὸ σιλετο τῆς νύχτας.

Ἐνας διαβάτης πού περνᾷ καὶ ὕστερα χάνεται.

Τὸ ἀμάξι τρέχει.

Μὲς τὸ μυαλό της ὅλα αὐτὰ πέρνουνε ἕνα παράξενο χρώμα καὶ φαίνονται σὰν νὰ σβουροῦνε γύρω ἀπὸνα μεγάλο γλόμπο ἠλεκτρικοῦ πού ρίχνει κύματα φωτὸς πάνω τους, Ὁ ρυθμὸς τοῦ ἀμαξιοῦ ἄλλαξε.

Περνάει τ' ἄλογο ἀπὸ τὶς φτωχὲς συνοικίες ἀφίνοντας πίσω του τέσσερα, τέσσερα τὰ βήματά του.

Κάπου, κάπου κανένα χαμηλὸ σπῆτι καὶ δίπλα του ἕνα

παράθυρο και τὸ μπαλκόνι γεμάτο γᾶστρος, κάπου κάπου, κανένα μικρὸ μαγαζάκι και ὁ νοικοκύρης του τὸ ξεμπαρώνει.

Στὴ στάση τοῦ τραμ μερικοὶ ἐργατικοὶ ποὺ περιμένουν κρατώντας στόνα χέρι ἕνα μπόγο και στ' ἄλλο κᾶνα φτυάρι ἢ καμιὰ ἀξίνα.

Ἔνας δρομᾶκος στενός.

Στενὸς δρομᾶκος σκοτινὸς μὲ κάτι ἀσουβάντιστα σπίτια. Μερικοὶ σκύλλοι ποὺ βρίσκονται στὶς πόρτες νυχτοξημερομένοι και γανγίζουνε στὸ πέρασμα τῆς καρότσας και ἔπειτα χάνονται. Καμιὰ γυναικοῦλα ποὺ σκύβει ἀπὸ τὸ μπαλκόνι ν' ἀπλώσει στὸ σκοινὶ τὰ ροῦχα.

Σταμάτησε τ' ἀμάξι.

Ἡ Μαντίνα χάθηκε πίσω ἀπὸ μιὰ ξεθωριασμένη πόρτα. Πρὶν μπεῖ μέσα, ἀνάσανε, ἀνάσανε πολλὲς φορές.

Στὸ σκοτάδι ποὺ ἀπλώνεται μέσα στὸ σπίτι μιὰ τρομαχτικὴ ἡσυχία γελᾷ σὰν νὰ μὴν βρίσκεται κανένας ζωντανός.

Ἡ σκάλα στενὴ. Μόλις ποὺ μπορεῖ νὰ περάσει ἕνας ἄνθρωπος. Καὶ τὰ σκαλιὰ ἀφίνουνε ἕνα ἀγκουμαχτό. Μιὰ μυρουδιά μούχλας ἀναδίνεται σ' ὅλη τὴ σκάλα. Μέσα στὸ σκοτάδι ἡ ὑγρασία στάζει σταλαματιά, σταλαματιά.

Σκαλί, σκαλί ἀναβαίνει κι ἡ ἀνάσα της γίνεται βαριά σὰ νὰ νοιώθει κάποιον ἀόρατο πρᾶμα νὰ χύνεται δίπλα της και ἔπειτα νὰ τῆς χτυπάει τὸ κεφάλι της στὸν τοῖχο.

Βρῆκε τὴν πρώτη πόρτα τοῦ πρώτου πατώματος. Στάθηκε λίγο.

Μὲς τὸν νοῦν της περνοῦνε κάτι φαντάσματα λίγο μακρουλά, μὲ κεφάλια χοντρά ποὺ δὲν ἔχουνε μάτια και κινουῦνε τὰ χέρια τους ποὺ μοιάζουνε μὲ μακρουλά πλήχτρα τυμπάνου. Σ' ὅλες τὶς μεριὲς κινουῦνε τὰ χέρια τους και προξενουῦνε ἕνα τρομερὸ αἴσθημα φόβου. Γιὰ μιὰ στιγμή ἀκούμπησε στὸν τοῖχο. Τὸ κεφάλι χτυπάει. Στὰ μιλίγια σὰ νὰ τρυπᾶνε κανένα σίδερο μὲ σουβλί. Κάτι σὰ νὰ χτυπάει τὰ φτερά του, ἀγγίζει τὸ πρόσωπό της και τῆς χαϊδεύει γύρω τὰ μάγουλα. Στάθηκε και πάλι ἄρχισε ν' ἀνεβαίνει ἕνα, ἕνα τὰ σκαλιὰ. Βοῦίζει μέσ' τ' αὐτιά της ὁ τελευταῖος χορὸς. — Τὸ βρίσκει παρᾶξενο; — Ναί, ναί, ἕνα ζευγάρι μεθυσμένοι τοῦ χορεύουνε. Τὰ πρόσωπά τους βέβαια φαίνονται κίτρινα μὲ κάτι μάτια γεμάτα ἀπὸ πράσινο φῶς. Χωμένα

λίγο στὶς κᾶχες τους; — Βέβαια, βέβαια; ἀπάντησε μὲ ὕφος ἐρωτηματικό.

— Ὅσο γιὰ τὰ ροῦχα τους; Τίποτε ἄλλο. Τίποτε ἄλλο. Ναί, ναί δὲν παρατήρησα τὰ πόδια τους. Βέβαια μπορῶ νὰ πῶ πὼς δὲν κρατούσανε κανένα ρυθμό. Πατούσανε ἐδῶ και κεῖ και τὰ χεῖλια τους εἶχανε ἕνα βελούδινο κόκκινο χρῶμα και πάνω ἕνα ἀπλό, ἠλίθιο χαμόγελο. Εὐχαριστιόντουσαν μὲ τὸ βίσι ποὺ τοὺς ἔφερε κάθε τόσο τὸ γκαρσόνι...

Μὲς τὸ μυαλό της κάμνουνε ἕνα σύμπλεγμα. Θέλει νὰ τοὺς διώξει και κουνάει τὸ χέρι της. Ὅχι, δὲν φεύγουνε λοιπόν;

Ἔβγαλε τὸ κλειδί.

Τὸ σπίτι τῆς Μαντίνας, ἦταν ἕνα μικρὸ σπιτάκι ἀπὸ τρεῖς κάμαρες. Τὶς δυὸ τὶς εἶχε νοικιασμένες σὲ μιὰ οἰκογένεια και στὴν ἄλλη κοιμότανε αὐτὴ μὲ τὸν ἀδερφό της τὸν μουγκὸ και τὴν θεία της τὴν παμπόγρη. Στὴν εἴσοδο εἶχανε δυὸ τρεῖς καρέκλες, μιὰ πολυθρόνα ποὺ ἦτανε τῆς οἰκογένειας ποὺ κατοικοῦσε μαζύ τους, κι ἕνα παλιὸ ντιβάνι βελουδέσιο. Στους τοίχους κρεμόντουσαν κάτι κάντρα παλιὰ ξεθωριασμένα. Ἀντίκρισε τὸν μουγκὸ τὸν ἀδερφό της ποὺ βρισκότανε ξαπλωμένος πάνω σένα στρώμα. Ἔνας ἄντρας μὲ λίγες τρίχες στὸ μουστάκι, τόσος δά, μένα μεγάλο κεφάλι, μὲ χέρια μακρουλά και γλωμὸ πρόσωπο. Ἀμέσως γύρισε τὸ πρόσωπό της. Ὑστερα ἀγνάντηψε γιὰ πολὺ ὥρα τὴν θεία της μὲ τὰ κάτασπρα μαλλιά.

Μέσα σ' ὅλο τὸ σπίτι φαινόντουσαν οἱ μεθυσμένοι νὰ τριγυρνᾶνε ἀπὸ κάμαρη σὲ κάμαρη, νὰ σκαρφαλώνουνε πάνω στους τοίχους και νὰ χορεύουνε χωρὶς κανένα χρονο. Καὶ κούνησε λίγο τὸ κεφάλι της ἀμφιβάλλοντας...

Ὁ μουγκὸς πῆγε κοντὰ στὸ παράθυρο, κάμνοντας κάτι ἀόριστα σχήματα. Ἡ παλιὰ φουσαρμόνικα ποὺ ἦτανε δίπλα του ἔμενε βουβή. Μόλις τὸν εἶδε ἡ θεία του τὸν πῆρε κοντὰ της και τὸν ἔβαλε νὰ καθίσει πάνω στὸ ντιβάνι. Ἐπειτα πῆρε τὴν παλιὰ φουσαρμόνικα και τοῦ τὴν ἔδωσε. Ὁ μουγκὸς ἄφησε ἕνα χαρούμενο ἦχο ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὸ στόμα του κι ἄρχισε νὰ κουνάει τὴν φουσαρμόνικα. Ἔνας θλιβερὸς ἦχος ἔβγαινε μέσα ἀπὸ τὴν κοιλιά τῆς φουσαρμόνικας

σὰ νὰ προσπαθοῦσε νὰ κλάψει. Σὲ λίγο βγήκε ἀπὸ τὴν διπλανὴ κάμαρη ἕνα μικρούτσικο παιδάκι μὲ χρυσὰ μαλλιά καὶ γαλανὰ μάτια. Ὁ μουγκὸς ἄρχισε νὰ κουνάει τὴν φουσαρμόνικα πὺ γρήγορα, ἐνῶ μέσα ἀπὸ τὸ λαρύγγι του ἔβγε ἕνας ἥχος λυπητερός. Τὸ μικρὸ παιδάκι φοβισμένο κρύφτηκε πίσω ἀπὸ τὴν πόρτα, ἀκούοντας τὴ μουσικὴ τῆς φουσαρμόνικας ποὺ ἔμοιαζε νὰ κλαίει πολὺ θλιβερά. Δὲν εὐχαριστήθηκε ὅμως ὁ μουγκὸς καθόλου. Γύρισε καὶ εἶδε τὴν θεία του ἂν τὸν ἔβλεπε. Ἄφησε ἕνα γέλιο καὶ γιὰ πολλὴν ὥρα ἔξακολούθησε νὰ παίζει τὴν φουσαρμόνικα. Τὸ φῶς ποὺ ἔμπαινε μέσα στὸ διάδρομο ἦτανε μουντὸ καὶ μόνο μιὰ λουρίδα ἀνοιχτὴ ἀπλωνότανε πάνω στὸ ντιβάνι ἀπὸ λεπτό, λεπτὸ χρυσάφι. Ἡ μουσικὴ τῆς φουσαρμόνικας ἀχοῦσε σὰν ἕνας θλιμένος χορὸς ποὺ πότε ἀκουότανε ὁ ἥχος τοῦ τυμπάνου νὰ ἀραδιάζει τοὺς χτύπους του σὰ σὲ θλιμένο ἔμβατήριον, πότε τὸ λαρύγγι καμιανῆς τρουμπέττας ποὺ ἔχυνε μέσα στὴν ἀτμόσφαιρα τὸ αἷμα της γιὰ νὰ ἀκουστεῖ στὸ τέλος τὸ ξεψύχισμα τοῦ βιολιοῦ. Τὰ πράσινα πουλιὰ τῆς σιωπῆς κελαιδούσανε καὶ κείνα ἀράδ' ἀράδα βγάζοντας ἀπὸ τὰ λαρύγγια τους ἕνα θλιβερὸ ἀχό, χωρὶς καθόλου νὰ σωμαίνουνε. Ὁ μουγκὸς γύρισε καὶ εἶδε. Ἐτρεξε ἀμέσως πῆγε κοντὰ στὴν πόρτα καὶ ἔχωσε τὸ κεφάλι του μέσα. Τὴν ἴδια στιγμὴ κατὰ κλάματα παιδακίσια ἀντηχῆσανε σ' ὅλο τὸ σπίτι.

Τὸ μεσημέρι ὁ μουγκὸς κάθισε μόνος του στὴν κουζίνα. Ἡ φουσαρμόνικα κρεμότανε ἀπόνα σπάγγο. Ἡ Μαντίνα κοιμότανε.

Πῆρε ἕνα κομάτι ψωμὶ ὁ μουγκὸς κι ἄρχισε νὰ τὸ τρώει. Κοιτοῦσε στὸ παράθυρο χωρὶς νὰ τὸν ἐνδιαφέρει κανένα πράμα. Ὅλες οἱ μῦγες ποὺ πετούσανε μὲς τὴν κουζίνα σιγά, σιγά, ἀρχίσανε νὰ ἔρχονται καὶ νὰ καθίζουνε πάνω στὰ ροῦχα του ποὺ ἦσανε λιγδωμένα ἀπὸ τὴν πολυκαιρία, ὕστερα νὰ σεργιανίζουνε πάνω στὸ πρόσωπό του. Δίπλα του κατὰ μερμήγκια εἶχανε κάμει μιὰ μακρουλὴ σειρὰ. Ὁ μουγκὸς ἔχασκε καὶ ἔξακολουθοῦσε ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ τὸ μάσημα τοῦ ψωμοῦ του χωρὶς νὰ ἐνδιαφέρεται γιὰ τίποτε.

Ἡ θεία πέρασε μέσα στὴν κουζίνα. Τὸν εἶδε ποὺ καθότανε καὶ τὸν πῆρε ἀπὸ τὸ χέρι. Στὴν πόρτα μαζὺ μὲ

τὴν θεία εἶχανε ἔρτει καὶ τὰ μικρά. Μόλις τὸν εἶδανε μπήξανε κατὰ στριγγὲς κι ἀρχίσανε νὰ τρέχουνε στὴν κάμαρη τους.

Ὁ μουγκὸς ἄρχισε νὰ χτυπᾶ τὰ χέρια του σὰ νὰ ἤθελε νὰ θρηνησεί.....

Τὸ βράδυ ξύπνησε ἡ Μαντίνα.

Ὁ μουγκὸς πῆγε κοντὰ τῆς χαϊδέβοντας της τὸ κεφάλι καὶ βλέποντας τὴν μὲς τὰ μάτια. Ἐκείνη μόλις ἔνοιωσε τ' ἄγγιγμα τοῦ μουγκοῦ ἀνατρίχιασε καὶ γύρισε καὶ τὸν εἶδε κατὰματα.

Τὰ μάτια τοῦ Βασίλη—ἔτσι τὸν λέγανε—εἶχανε ἕνα χρῶμα καστανὸ καὶ θαρρεῖς πὼς μὲς τὰ βάρη τους εἶχε κρυφτεῖ ὅλος ὁ φόβος τῆς ψυχῆς του. Τὰ παρατήρησε λοιπὸν σήμερα ἡ Μαντίνα μ' ὅλη της τὴν προσοχή. Ἐπειτα κουρασμένη ἀπὸ τὸ κοιτάγμα τῶν ματιῶν τοῦ Βασίλη, ἄρχισε νὰ ἔξετάζει τὴν χλωμάδα τοῦ προσώπου του.

—Ναί, τὴν φουσαρμόνικα σου τὴν κρέμασες ντεμπέλη; Νὰ χαθεῖς, νὰ χαθεῖς βρωμιάρη... Ὅχι δὲν εἶνε αὐτὰ ποὺ θέλω νὰ σοῦ πῶ. Ἐλα δῶ! Γιὰ κοιτάξε καλά; Πρέπει λοιπὸν καλὲ νὰ σοῦ πῶ γιὰ τὴν φουσαρμόνικα;

Δὲν ἤξερε τι ἔπρεπε ἐκείνη τῆ στιγμὴ νὰ βρεῖ γιὰ νὰ τὸν ταπεινώσει. Ἐτσι ἄρχισε ἄδικα τῶν ἀδικῶν νὰ τὸν μαλλώνει. Γιὰ μιὰ στιγμὴ ἔνοιωσε ἕνα πόθο νὰ τὸν χτυπάει πάνω στὸ κεφάλι του τὸ μεγάλο, νὰ τὸν τραβήξει ἀπὸ τὰ μαλλιά γιὰ νὰ τὸν ταπεινώσει.

—Δὲν εἶνε δυνατὸν αὐτὸ λοιπὸν; εἶπε θυμωμένα. Ἐσὺ βρὲ θεομπαίχτη, ναί ἐσύ... Γιὰ τὴ φουσαρμόνικα σοῦ μιλῶ ἐγώ, καὶ σὺ δὲν ἔχεις χαμπάρι. Οὐ! νὰ χαθεῖς...

Ὁ Βασίλης μόλις ἄκουσε τὴ φωνὴ τῆς Μαντίνας ἔσκυψε τὸ κεφάλι του, κατέβασε τὰ μάτια του καὶ ἔμεινε ἀκίνητος.

Ἡ θεία σέρνοντας τῆς παντοῦφλες της ἐκείνη τῆ στιγμὴ πέρασε ἀπὸ μπροστά τους. Τοὺς εἶδε καὶ τοὺς δύο ἔτσι νὰ κάθονται καὶ ἔνοιωσε μιὰ ἀπερίγραπτη λύπη.

Τὸ παιδάκι μὲ τὰ γαλανὰ μάτια ἔβγαλε τὸ κεφάλι του ἀπὸ τὴν πόρτα καὶ ἔπειτα ἕνα μικρὸ γκαραγκιόζη ποὺ ἄρχισε νὰ χτυπᾶ τὰ χέρια του χειροκροτώντας.

Ἡ θεία ἔφυγε χωρὶς νὰ γυρίσει νὰ κοιτάξει πίσω της. Ὁ γκαραγκιόζης μπήκε πάλι μέσα χτυπώντας πάντοτε πα-

λαμάκια. Ἡ Μαντίνα κοίταξε γύρω της. Ἐνα ἀόριστο αἰσθημα τὴν ἐπέξε στὸ στήθος, μὲ τὸν βλάκικο αὐτὸ τρόπο πὸν στεκότανε ὁ Βασίλης κι ἤθελε νὰ κλάψει, κι ἤθελε νὰ κλάψει. Τράβηξε λίγο τὴν καρέλα της. Κι αὐτὸς πὸ ταπεινὰ ἀκόμα ἔχωσε τὸ κεφάλι του μέσα στοὺς δυὸ του ὄμους, κρέμασε τὰ χέρια του σχεδὸν ἀγγίζοντας τὰ παπούτσια του καὶ περιέμενε ἀποσβωλομένος.

Ἄξαφνα ἦρτε κοντὰ τους ἡ θεία. Τράβηξε τὸν Βασίλη ἀπὸ τὸ μανίκι καὶ χαθήκανε κι οἱ δυὸ τους πίσω ἀπὸ τὸν τοῖχο τῆς κουζίνας.

Τὸ βράδυ ἡ Μαντίνα πῆρε κοντὰ της τὸ μικρὸ παιδί μὲ τὰ γαλανὰ μάτια. Στὰ χέρια του κρατοῦσε τὸν γκαραγκιόζη πὸν ξεκαρδιζότανε κάθε τόσο στὰ γέλοια καὶ χτυποῦσε παλαμάκια. Ὁ Βασίλης καθότανε χωμένος στὴν παλιὰ τὴν πολυθρόνα. Τὸ πρόσωπό του ἔδειχνε μιὰ τρῶμερὴ κούραση. Τὰ μάτια του σέρνανε πάνω σ' ὅλα τὰ ἐπιπλα.

Σὲ μιὰ γωνιὰ βρισκότανε ἕνα μικρὸ τραπεζάκι μὲ μιὰ παλιὰ φωτογραφία πάνω. Ἀπὸ πάνω ἀκριβῶς κρεμότανε ἕνα ἡμερολόγιο πὸν εἶχε τὴν τελευταία ἡμερομηνία τοῦ χρόνου. Τοῦ φάνηκε πὸς ἦτανε ζωγραφιστὸ ἕνα κόκκινο λουλούδι μὲ τὰ φύλλα του πὸν τὸν κοιτούσανε. Στὴ γωνιὰ ἐκεῖ δεξιὰ βρισκότανε μιὰ ὀμπρέλλα. Τὰ μάτια τοῦ Βασίλη σέρνανε πάνω σ' ὅλα τὰ πράματα. Σταματήσανε γιὰ μιὰ στιγμή πάνω στὴν Μαντίνα. Ἐκεῖνη τὴν ὥρα ὁ γκαραγκιόζης διαρκῶς βαροῦσε παλαμάκια. Ἡ Μαντίνα κρατοῦσε τὸ μικρὸ στὴν ἀγκαλιά της καὶ εἶχε κολημένα τὰ χεῖλη της πάνω στὰ χεῖλη τοῦ μικροῦ. Μάλιστα γιὰ μιὰ στιγμή ἔβγαλε τὴν γλῶσσά της κι ἄρχισε νὰ γλύφει τὸ στοματάκι του. Τὰ στήθια της ἀκουμπούσανε πάνω στὸ μικρὸ σωματάκι καὶ μάτια της βλέπανε τὸ χρυσάφι τῶν μαλλιῶν τοῦ μικροῦ. Καὶ τὸ μικρὸ αἰστανότανε μιὰ βαριεστισιά ἀπ' τ' ἀγκαλιὰσματα τῆς Μαντίνας. Ἄξαφνα φίλησε πάλι τὸ μικρὸ. Ἐκεῖνο ἀνοῖξε τὸ στοματάκι του κι ἔχωσε μέσα του τὴν γλῶσσα της.

Ὁ μουγκὸς ἔσερνε τὸ βλέμμα του πάνω στὰ ἐπιπλα πὸν γινόντουσαν μαυριδερά ἀπὸ τὸ λίγο φῶς πὸν ἐρχότανε ἀπὸ τὴν μικρὴ λάμπα. Γρήγορα σβούρισε τὰ μάτια του σ' ὅλες τὶς μεριές κι ἔπειτα τὰ κάρφωσε πάνω στὶς καρέγλες. Σιγὰ, σιγὰ ὁμως χανόντουσαν κι αὐτὲς μὲ τὴν σειρά τους

ἀπὸ τὰ μάτια του καὶ μὲ ἕνα περιεργὸ φόβο τὰ στύλωσε πάνω στὴν Μαντίνα. Τὰ μάτια τῆς Μαντίνας εἶχανε σβύσει πίσω ἀπὸ τὰ βλέφαρα καὶ μόνον τὸ ἀσπράδι τους φαινότανε.

Ὁ μουγκὸς ἄφησε ἕνα γέλιο φοιχτό.

Τὸ παιδάκι φοβισμένο ἔσφυξε τὴ Μαντίνα γύρω ἀπὸ τὸ λαιμὸ μ' ὅλη του τὴν δύναμη. Κι ὁ γκαραγκιόζης ἔμεινε μὲ ἀνοιχτὰ τὰ χέρια χωρὶς νὰ χτυπήσει πιὰ παλαμάκια.

Τὰ μάτια τοῦ μουγκοῦ ἀρχίσανε πάλι νὰ περιφέρονται σ' ὅλες τὶς μεριές. Εἶχανε ἕνα τραγικὸ κίνημα. Τὸ φῶς πὸν ἔπεφτε στὸ πρόσωπό του ἦτανε ἀρωστεμένο. Ἀπλωσε τὰ χέρια του κι ἄρχισε νὰ χαϊδέβει τὰ παπούτσια του. Τὸ κεφάλι του φαινότανε σὰ νᾶχε πριστεῖ καὶ τὰ μάτια του νὰ χάνονται πίσω ἀπὸ μελανιασμένα κομμάτια κρέατος.

Ἄρχισε πάλι νὰ τὰ περιφέρει σ' ὅλα τὰ ἐπιπλα.

Τὸ βράδυ ἡ οἰκογένεια πὸν κατοικοῦσε μαζί τους κάθισε νὰ φάει. Τὰ μικρὰ κοιμόντουσαν σ' ἕνα κρεβατάκι πὸν τὸ στόλιζε μιὰ μικρὴ Παναγία. Σὰν φάγανε ὁ πατέρας κάθισε καὶ φούμαρε τὸν ναργιλέ του.

Τὸ ἀντρογόυνο τράβηξε γιὰ τὴν κάμαρή του νὰ κοιμηθεῖ.

Περασμένες οἱ δέκα...

Ἡ Μαντίνα ἔριξε πάνω στοὺς ὄμους της τὴν κάπα της. Στάθηκε στὸ παράθυρο καὶ κοίταξε τὸν οὐραγὸ. Ἐνα μαῦρο σκοτεινὸ χρῶμα ἀπλωνότανε.

Δίπλα της ἄκουσε κάτι φωνές πὸν ἐρχόντουσαν ἀπὸ τὸ ἀντικρυνὸ σπίτι.

Στὴν ἄκρη τοῦ δρομάκου ἕνα φανάρι ἔριχνε τὸ μελαγχολικὸ κίτρινο φῶς του.

Διόρτωσε λίγο τὰ παπούτσια της κι ἔπειτα ἄρχισε νὰ βάφει τὰ χεῖλη της μὲ τὸ κραγιόνι. Κοίταξε γιὰ τελευταία φορὰ μὲς τὸν καθρέφτη καὶ τῆς φάνηκε πὸς τὰ χεῖλη της μοιάζανε σὰν ἕνα ἔξωτικὸ λουλούδι.

Βγῆκε ἔξω κλείνοντας τὴν πόρτα.

Οἱ δρόμοι τῆς γειτονιάς εἶνε μακρουλοὶ καὶ στενοί. Σὲ μιὰ γωνιὰ χαίρετισε τὸν ράφτη πὸν ἦρτε τώρα τελευταία ἀπὸ μιὰ ἄλλη πόλη. Εἶχε μιὰ μεγάλη οἰκογένεια πὸν ψοφοπεινοῦσε. Ἐστριψε κι ἐπροχώρησε. Ἀντίκρου σ' ἄλλο πεζοδρόμιο εἶτανε ἕνα μικρὸ μαγαζὶ κι εἶχε ἕνα κόκκινο φωτισμὸ στὴν βιτρίνα του. Πουλοῦσε κάτι ψεύτικα δαχτυλιδάκια καὶ διόρτωνε τὰ παλιὰ ρολόγια τῆς γειτονιάς. Στά-

θηκε λίγο πηγαίνοντας κοντά και κοίταξε τις ψεύτικες πέτρες που στραφτοκοπούσανε. Μελαγχόλησε όμως γιατί θυμήθηκε που μιὰ μέρα πριν να βρεῖ δουλειὰ στο μπάρ πήγε κι έβαλε ένέχυρο ένα δαχτυλίδι δικό της. Τὰ φώτα του δρόμου τρεμοσβύνανε και τὸ τράμ που περνούσε άφινε ένα βουϊτό. Μιὰ μεγάλη πλατέα άπλώθηκε σὲ λίγο μπροστά της γεμάτη κόσμο που έτρεχε. Ένα αὐτοκίνητο σφύριξε άφίνοντας μιὰ άσπρη σειρά άπό καπνό. Χάθηκε μέσα άπό τ' άμάξια που άποτελούσανε μιὰ μακρουλή γραμμή. Τῆς φάνηκε σάν ένα έντομο μαῦρο και σιχαμερό. Τὰ δέντρα τῆς πλατέας κουνούσανε τὰ χέρια τους σάν να γυρεύανε να χαιρετίσουνε.

Ο ἦχος τῆς καμπάνας που έρχότανε άπό τὴν Φράγκικη εκκλησιὰ ἦτανε βαρύς, σχεδόν θλιβερός, έμοιαζε μὲ τὸν ἦχο ταῦ άρμονίου που άκουε στὴν Φράγκικη εκκλησιὰ, όταν ἦτανε μικρὸ κορίτσι και πήγαινε στις Καλόγρηες. Τὸ θλιβερὸ αὐτὸ αἶσθημα σταμάτησε τὸ νοῦ της. Θυμήθηκε τὸ πιάνο που παίζανε, ὄλο εκκλησιαστικὰ τραγούδια και τ' άλλα κορίτσια ψάλλανε κατανιχτικά. Ένα τέτοιο τραγούδι γιὰ πολλὰ χρόνια τὴν έκανε ν' άνατριχιάζει άπόνα άόριστο φόβο που έμενε πάντα μες τὴν ψυχὴ της κρυμμένος έτοιμος να ξεσπάσει σὲ κάθε περίσταση.

Ἀλήθεια ἦτανε ένα πολὺ κατανιχτικὸ τραγούδι που τὸ έμαθε όταν πήγαινε ακόμα μικρὴ στις Καλόγρηες.

Τὸ μεγάλο ρολόι με τοὺς δείχτες του που σβουρούσανε σὰ δυὸ μπράτσα ενὸς γίγαντα βρισκότανε σένα μεγάλο χτίριο στὴν καρφή του. Ἀρχισε να περπατᾶ πιὸ γρήγορα. Δίπλα της ένας κύριος χαμογέλασε λίγο ἠλίθια. Πῆγε στ' άλλο πεζοδρόμιο και γύρισε τὸ κεφάλι της πίσω. Ἀντίκρουσε όμως πάλι τὸν ἴδιο άνθρωπο που έρχότανε μαζί της. Στάθηκε ἐπὶ τοῦτου σὲ μιὰ βιτρίνα. Δυὸ άσημένια άγαλματάκια κρατούσανε δυὸ γλόμπους ἠλεκτρικούς. Μιὰ σειρά άπό δαχτυλίδια με ρουμπίνια, ένα ζευγάρι βραχιόλια άπό κόκκινο χρυσάφι.

— Ἄν θέλετε, αν θέλετε... εἶπε ὁ κύριος που ἦρτε κοντά της κι άφησε ένα εὐτυχισμένο γέλιο.

Τὰ μάτια του εἶχανε ένα παρᾶξενο χρωμα χωρίς καμια έκφραση ντροπῆς.

Ἡ Μαντίνα διόρθωσε τὸ δέσιμο τοῦ κεφαλιοῦ της.

Παρατήρησε μες τὸν μικρὸ καθρέφτη τῆς βιτρίνας τὸ πράσινο ὕφασμα πὸς έδιδε μιὰ ώραῖα ανταύγεια στο πρόσωπο της και στὰ μύτια της που κουνούσανε πολὺ άργά. Κοίταξε με τὴν άκρη τοῦ ματιοῦ της τὸν άνθρωπο που στεκότανε δίπλα της και χαμογέλασε.

— Ἄν θέλετε... επανέλαβε λίγο στεγνὰ μ' ένα άχρωμάτιστο τόνο στὴν φωνή του.

Στήλωσε τότε τὰ μάτια της πάνω στο πρόσωπο του κι άφησε να ξεσπάσει ένα γέλιο περίεργο. Τὰ χείλη της σφιχτήκανε πιότερο σάν προχώρησε γρήγορα.

Γιὰ πολλὴ ὡρα καθότανε στο μπάρ κι έπαίξε κάποιο χορὸ παλιό. Μάλιστα μες τὸ μυαλό της θαρροῦσε πὸς σβουρούσανε τὰ ζεύγη τῶν μεθυσμένων και άπό καιρὸ σὲ καιρὸ άκουότανε κανένα τραγούδι βραχνὸ και τὰ γέλια που ξεσπούσανε μαζί με τὸ σούρσιμο τῶν ποδιῶν τους. Σιγὰ σιγὰ όμως σβύσανε οἱ ἦχοι τοῦ χοροῦ. Γύρισε και κύταξε γύρω της. Οἱ κουρτίνες σβουρούσανε με τὸ φύσημα τοῦ άγέρα σάν φτεροῦγες κανενὸς πουλιοῦ που τὸ εἶχανε καρφωμένο πάνω στο ταβάνι. Δὲν βρισκότανε λοιπὸν κανένας άκόμη στο μπάρ. Ένα δυὸ γκαρσόνια σὲ μιὰ γωνιὰ με δίχως σακκάκια καθόντουσαν και μετρούσανε τὶς μάρκες τους.

Σὲ λίγο ἦρτε ένας κύριος με μιὰ κυρία. Πῆρανε άπό μιὰ μπύρα, έπειτα πληρώσανε και φύγανε.

Οἱ κουρτίνες άρχισανε πάλι να σβουροῦνε σάν να ζητούσανε να ξετιναχτοῦνε. Χτύπησε τὰ πλήκτρα τοῦ πιάνου κι άρχισε να παίζει ένα βάλς. Ὁ ρυθμὸς του ἦτανε γοργὸς και έμοιαζε σάν να ἠχούσανε μες τὴν ατμόσφαιρα κάτι καμπάνες. Οἱ κουρτίνες στροβιλίσανε και κείνες άπό τὸ ρυθμὸ τοῦ βάλς που πλημύριζε ὀλόκληρη τὴν ατμόσφαιρα. Σήκωσε λίγο τὸ κεφάλι της κι αντίκρουσε στὸν καθρέφτη που βρισκότανε δίπλα της τὸν κόσμο που περπατοῦσε. Νόμιζε πὸς ὁ ἴδιος ὁ ρυθμὸς κυριαρχοῦσε κι ἔξει στο δρόμο. Τὰ φώτα τῆς ρεκλάμας τοῦ άπέναντι ξενοδοχείου άναβοσβύνανε.

Ἡ πρώτη στροφή θὰ τελείωνε.

Ἄξαφνα αντίκρουσε μες τὸν καθρέφτη τὴν ἴδια μορφή τοῦ ἀνθρώπου που τῆς χαμογελοῦσε εὐτυχισμένα. Τὰ χείλη της σφιχτήκανε σάν να θέλανε ν' άποφύγουνε τὸ φίλημα του.

Ἡ δευτέρη στροφή τοῦ βάλς ἦτανε πιὸ παθητικὴ πιὸ λάγνη.

Ὁ Βασίλης μισάνοιξε τὰ μάτια του. Γύρω του ἀπλω-
νότανε ἓνα σκοτάδι πηχτό. Τρομαγμένοι τὰ ξανάκλεισε.
Δίπλα του παρατήρησε ἓνα ἀόριστο πράμα νὰ ρουχαλίξει.
Διάκρινε σιγά, σιγά, στὸ χλωμὸ φῶς πὸν ἐρχότανε ἀπὸ τὸ
παράθυρο τὸ κρανίον τῆς θείας του. Τζαρωμένο καὶ χλωμὸ
μὲ κάτι ἄσπρες τοῦφες γύρω του σὰν μπαμπάκια. Τὰ μάτια
του δυὸ βαθουλὲς τρῦπες, ἓνα φοιχτὸν πράμα σὰ κανένα κο-
μάτι κρέας πὸν τὸ εἶχανε φασκιομένο μὲ γᾶζες. Ἐκλείσει
τὰ μάτια του μὲ πείσμα. Γιὰ πολλὴν ὥραν ἔμεινε μὲ σφα-
λιστὰ μάτια.

Γύρισε ἀπὸ τ' ἄλλο πλευρὸν καὶ ἀνάσανε. Μὲς τὸ μυ-
αλό του σβουρούσανε στὴν ἀρχὴν πολλὰ πράματα. Ἄφι-
νανε ἓνα παράξενο βουϊτὸν καὶ ροκανίζανε κάποιον πράμα
μὲς τὸ κεφάλι του. Αὐτὸ τὸν ἔκαμνε νὰ πονᾷ, νὰ πονᾷ. Ἄ-
πελπισμένος ἀνοίξε τὰ μάτια του. Στὶς γωνιὰς τῶν τοίχων
κάτι ἀόριστα πράματα περπατούσανε πολὺ νωθρά. Ἀνά-
σανε καὶ ἀρχισε νὰ σκέφτεται. Μιὰ μῦγα στὸ παράθυρο
βούιξε σὰν νὰ ἤθελε νὰ τὸν τρομάξει. Ἐπειτα τὰ πράματα
αὐτὰ τὰ παράξενα ἀρχίσανε ν' ἀλλάσουνε, νὰ πέρνουνε ἓνα
κανονικὸν σχῆμα σὰν μιὰ μεγάλη γάτα πὸν νιαουρίζει. Τοῦ
φάνηκε ἓνα κουβάρι νὰ σβουρᾷ γύρω ἀπὸ τὸ κεφάλι του.
Ἀρχισε λοιπὸν σιγά, σιγά νὰ σβουρᾷ καὶ νὰ φωτίζεται ἀπὸ
ὄλες τὶς μεριὰς καὶ νὰ μεγαλώνει ὑπερβολικά.

Τὸ ρολοῖ τῶν τοίχων χτύπησε μιὰ, μιὰ τὶς ὥρες. Ἐνας
ἀόριστος φόβος τὸν ἔπιασε. Λογάριαζε πὸς τὸ σπίτι θά-
πεφτε μ' αὐτὰ τὰ μεγάλα κουβάρια πὸν σβουρούσανε. Ἄ-
κούμπησε καὶ ἀφουγκράστηκε. Μιὰ γυναικεία φωνὴ ἐρχό-
τανε ἀπὸ ἓνα διπλανὸ σπίτι πνιγμένη στὸ γέλιο. Ἀρχισε
ἔπειτα νὰ τραγουδᾷ ἓνα μονότονον μελαγχολικὸν τραγοῦδι.
Κάποιον σκυλὶ γαύγιζε κάτω στὸ δρόμον ἀπαίσιον. Ὁ ἓνας
τοίχος φαινότανε πὸς εἶχε ραγίσει καὶ θὰ γκρεμιζότανε. Μὰ
δὲν σταματούσανε ποτέ μὲς στὸ μυαλό του νὰ σβουροῦνε
τὰ κουβάρια αὐτὰ. Γινότουσαν τότε πάλι μικρά, μικρού-
τσικα, σὰν τὸ κεφάλι τῆς βελόνας. Μὲ ἀγωνία γύρεψε νὰ
δεῖ πὸν βρισκότανε ἡ Μαντίνα. Τὸ κεφάλι τῆς θείας του
ροχάλιζε πάντοτε τόσο βαθιὰ πὸν τοῦ προξενούσε φρίκη.
Τὰ μάτια του ἀρχίσανε νὰ σέρπουνε σ' ὄλες τὶς μεριὰς. Ἐνα
βουϊτὸν μὲς τ' αὐτιά του τὸν τρομάζε πιδὸν πολὺ. Σηκώθηκε
καταφοβισμένος. Τὸ στεγνὸ πρόσωπον τῆς θείας του μὲ τ' ἄ-

σπρα μαλιὰ πὸν βρισκόντουσαν γύρω του καὶ τὸ στολιζανε
ἦτανε φοιχτό. Καὶ ἄφησε ἓνα ἀγκουμαχητὸν γεμάτον πόνον.

Ἡ Μαντίνα ἔλειπε. — Ποῦ νὰ ἔλειπε ἡ Μαντίνα; —
Τὸ κεφάλι τῆς θείας ἦτανε φοιχτό. Ἡ Μαντίνα ἔλειπε κάθε
βράδυν. Ἀπλωσε τὸ χέρι του καὶ ἀγγίξε τὰ πόδια του. Τὰ μα-
κρουλά χέρια του τρέμανε καὶ φοβήθηκε πολὺ. Πῆγε πάλι
νὰ κοιμηθεῖ. Βέβαιον μὲς τὸ μυαλό του σβουρούσανε πολλὰ
πράματα. Οἱ τοῖχοι τοῦ φανήκανε πὸς ἀλλάξανε χροῶμα,
πὸς βρισκότανε στὸ παλιὸν τὸ σπίτι τους. Μόλις τὰ θυμάται
τόρα, μόλις τὰ θυμάται τ' ἀδέρφια του πὸν πεθάνανε ἓνα, ἓνα.
Ὁ πατέρας φαίνεται πὸν δὲν ἐρχότανε ὅπως πάντα νωρίς
μὲς τὸ σπίτι καὶ ἡ μάνα νὰ σέρνεται ἀπὸ τὴν μιὰ κάμαρην
στὴν ἄλλη. Φοροῦσε μιὰ παλιὰ ρόμπα καὶ ἔσερνε κάτι μαῦ-
ρες παντοῦφες πὸν τὶς εἶχε κάμει κόβοντας κάτι παλιὰ πα-
πούτσια. Τὸ σπίτι τοῦ φάνηκε πὸς εἶχε μεγαλώσει καὶ ἡ μάνα
ξαπλωμένη μὲ πυρετὸν στὸ κρεβάτι. Ἐνας στενὸς διάδρο-
μος πὸν ἔφερνε ὄξω τὸν εἶχε ἓνας τσαγκάρης. Στους τοί-
χους ἦτανε κρεμασμένα κάτι παλιὰ παπούτσια διορωμένα.
Ὅλη τὴν μέρα χτυποῦσε μὲ τὸ σφυρί του. Φοροῦσε ἓνα στρα-
τιωτικὸν ἀμπέχωνο τρυπημένο στους ἀγκῶνες καὶ εἶχε ἔξη
παιδιά. Ἀλήθεια τὰ ἔξη παιδιά τοῦ τσαγκάρη δὲν εἶχανε νὰ
φορέσουνε καλὰ ροῦχα καὶ τοὺς δίνανε τότε, τότε κάτι
πλούσιον οἰκογένειον πὸν τοὺς ἔπλυνε τὰ ροῦχα τους ἡ γυ-
ναῖκα τοῦ τσαγκάρη. Οἱ γᾶτες δὲν τοὺς ἀφίνανε ἡσυχία τὸ
βράδυν γιὰτι νιαουρίζανε. Τὰ παράθυρα τοῦ διαδρόμου
ἦσανε μικρά. Πάνω στα σπασμένα γιὰ ραγισμένα τζάμια
εἶχε κολήσει κάτι φανταχτερὲς ρεκλάμες ἑνὸς κινηματογράφου,
ὁ τσαγκάρης. Ὁ Βασίλης ἔνοιωσε πάλι σὲ λίγο νὰ σβύνουνε
ὄλα αὐτὰ σιγά, σιγά. Τότε σταματᾷ τοὺς ἀνθρώπους πὸν
κατοικοῦνε μαζί τους.

Μιὰ ἐργατικὴ οἰκογένεια. Τὴν πρώτη μέρα ἀρχίσανε
νὰ κουβαλάνε τὶς καρέκλες τους καὶ ἓνα στρογγυλὸν τραπέζιν.
Ὁ Βασίλης πῆγε στὴν πόρταν καὶ ἀντίκρουσε τὸν πατέρα. Γέ-
λασε παράξενα καὶ χόθηκε μὲς τὴν κουζίνα. Πῆρε τὴν φυ-
σαρμόνικόν του καὶ ἀρχισε νὰ παίζει. Ἐνας χαρούμενος ἦχος
ἔβγαινε ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὴν κουζίνα. Κανένας δὲν τὸν ἐπρό-
σεξε γιὰ πολλὴν ὥραν. Ἐξω χτυποῦσανε κάθε τόσο τὴν
πόρταν. Ἡ θεία του πῆγαινε ν' ἀνοίξει καὶ βοηθοῦσε νὰ
βάλλουνε μέσα στὸ σπίτι τὰ ἔπιπλα τῆς οἰκογένειας πὸν ἐρ-

χότανε νά κατοικήσει μαζί τους. Ἐπειτα μιλούσανε δυνατά, κι ὁ πατέρας ἔβριζε δταν δέν μπορούσε νά μεταφέρει κανένα ἐπιπλο. Τά παιδιά εἶχανε ἔρτσι κι ἀρχίσανε νά τρέχουνε ἀπὸ κάμαρη σὲ κάμαρη. Κάμνανε ἕνα σωρὸ ἀνοησίες καὶ φωνάζανε ὑπερβολικά. Ἐνας φόβος εἶχε πιάσει τὸν Βασίλη μ' αὐτὸν τὸν θόρυβο ποὺ εἶχε τὸ σπίτι. Πῆγε τραβώντας τὴν καρτέγλα του σὲ μιὰ γωνιά κι ἐκεῖ ἄρχισε πάλι νά παίζει τὴν φυσαρμόνικα του. Τώρα χτυπούσανε πάνω στὴν πόρτα γιὰ νά τὴν κλείσουνε, κάπου, κάπου, ἀκουότανε κι ἕνα σούρσιμο κάποιου ἐπίπλου καὶ πατούσανε μὲ τὰ λασπωμένα παπούτσια πάνω στὶς καρτέγλες αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι. Κι ἡ φυσαρμόνικα τοῦ Βασίλη ἄφινε πάντα τὸν ἴδιο μονότονο ἦχο. Μερικὲς μῦγες σεργιανούσανε γύρω στὰ μάτια του. Ὁ οὐρανὸς φαινότανε γαλανὸς κι ὁ ἥλιος ἔρχινε μιὰ κίτρινη χρυσὴ σκόνη πάνω στ' ἀντικρυνὰ σπίτια. Μακρυνὰ φαινόντουσαν κἀτι περιστέρια ποὺ πετούσανε στὸν ἀγέρα. Οἱ διαβάτες τοῦ δρόμου κινώντουσαν πάντοτε ἐδῶ κι ἐκεῖ. Τὶς πρώτες μέρες ἡ μελαγχολία του χυνότανε στὸ πρόσωπο του. Σὰν συναντοῦσε κανένα ἀπὸ τὰ καινούργια πρόσωπα, χάζευε λίγο καὶ ἔπειτα ἔσκυβε τὸ κεφάλι του καὶ χανότανε μέσα στὴν κουζίνα. Ξεκρέμαζε τὴν φυσαρμόνικα κι ἄρχιζε πάλι νά παίζει τὸν ἴδιο μονότονο ἦχο. Τὸ βράδυ τῆς πρώτης μέρας καθότανε καὶ παραφύλαγε τὰ μικρὰ παιδιά πίσω ἀπὸ τὴν πόρτα τῆς κάμαρης του.

Ἐνας ἀόριστος φόβος ἄρχισε πάλι νά τὸν πιάνει. Πάνω στὸ ντιβάνι βρῆκε ἕνα κομμάτι ψωμί ποὺ τ' ἄφισε τὸ πιὸ μικρὸ παιδάκι. Τ' ἄρπαξε καὶ τόχωσε μέσα στὴν τσέπη του. Ἐπειτα πλησίασε ἀμέριμνα στὸ παράθυρο καὶ τὸ πέταξε χωρὶς νά τὸν δεῖ κανένας. Πῆρε ἀμέσως τὴ φυσαρμόνικα του κι ἄρχισε νά παίζει τὸ ἴδιο μονότονο τραγοῦδι. Ἄν ἔπρεπε νά τοὺς φέρνεται μ' ὄλη τὴν ταπεινότητά του τὶς πρώτες μέρες δὲν ἤξερε. Ἐχωνε τὸ κεφάλι του μέσα στοὺς ὤμους του καὶ τοὺς κοίταζε κατεβάζοντας τὰ μάτια του. Ἡ Μαντίνα δὲν τοῦ ἔδωσε νά καταλάβει γιὰτὶ ἦρθανε αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι ἐδῶ μέσα στὸ σπίτι τους. Ἐτσι γιὰ πολλὰς μέρες ἔμενε μὲ χαμηλωμένο τὸ κεφάλι χωρὶς νά βλέπει κανένα στὰ μάτια. Ἡ κυρία τοῦ μιλοῦσε κάποτε μὰ ἐκεῖνος ἔχωνε πιὸ βαθεῖα τὸ κεφάλι του στοὺς ὤμους καὶ προσπαθοῦσε νά ξεφύγει ἀπὸ τὰ μάτια τους. Πήγαινε λοιπὸν τοῖχο τοῖχο,

περπατώντας σὰν σκιά, κρυβότανε κάπου μόνος του καὶ καθότανε ἤσυχα. Οἱ μῦγες τῆς κουζίνας τὸν τριγυρνούσανε στὴν ἀρχὴ σὰ κανένα βρωμερὸ πρᾶμα κι ἔπειτα καθίζανε πάνω στὰ αὐτιά του, σεργιανούσανε γύρω ἀπὸ τὰ ρουθούνια του καὶ τοῦ γλύφανε τὰ χεῖλη του. Χώνονταν ἐπίσης μὲς τ' αὐτιά του καὶ πετούσανε ἀφίνοντας ἕνα βουϊτὸ μονότονο. Ἡ φυσαρμόνικα κρεμότανε ἀπὸ τὸν σπᾶγγο κι ὄταν ἡ μοναξιά του γενότανε ἀνυπόφορη τὴν ξεκρέμαζε κι ἄρχιζε νά παίζει. Καὶ αἰστανότανε μιὰ ἀπεριόριστη χαρὰ στὴ μοναξιά του ὁ Βασίλης μὲ τὸ τραγοῦδι τὸ μονότονο ποὺ ἄφινε ἡ φυσαρμόνικα. Τὶς μέρες πάλι ποὺ ὁ ἥλιος πλημύριζε τὴν ἀτμόσφαιρα ἀπὸ φῶς καὶ στὸν οὐρανὸ ἀπλωνότανε μιὰ γαλανὴ θάλασσα διάφανη γεμάτη ζωὴ, εὐχαριστιότανε νά κάθεται μόνος του μέσα στὴν κουζίνα καὶ νά ἀκούει τὶς φωνὲς ποὺ ἐρχόντουσαν ἀπὸ κάτω.

Ὁ κόσμος ποὺ περνοῦσε ἀπὸ τὸ δρόμο τοῦ προξενοῦσε μιὰ παράξενη ἐντύπωση. Κάποτε ἀφουγκραζότανε μὲ προσοχὴ τὶς φωνὲς τῶν μικροπουλιτάδων ποὺ διαλαλούσανε σὰν νά ψάλανε καμιά καταναυχτικὴ λειτουργία. Τὰ γέλια ὁμως ποὺ ξεσπούσανε κάθε τόσο ἀπόνα πλαϊνὸ καφενεῖο, τὸ σφύριγμα καμιανοῦ πιτσιρίκου τὸν μελαγχολοῦσε. Ἦσανε γεμάτα ἀπὸ χαρὰ. Στὸ τέλος ἦρτανε τὰ δυὸ μικρὰ μπροστὰ στὰ μάτια του. Γιὰ πολλὰς μέρες ἔχασε τὴν ἡσυχία του καὶ τὴν μοναξιά του. Μπροστὰ τοὺς ἔσερνε τὰ βήματα του σὰν νά τὸν πονοῦσανε τὰ πόδια του.

Ὅλα αὐτὰ περνοῦσανε μὲς τὸ μυαλό του.

Ἄνοιξε τὴν πόρτα τῆς κάμαράς του καὶ προχώρησε. Τὸ σκοτάδι ἦτανε πηχτὸ κι ἡ σιωπὴ ἀπλωνότανε γύρω. Πλησίασε κοντὰ στὴν κάμαρη ποὺ κοιμότανε ἡ οἰκογένεια κι ἔσπρωξε τὴν πόρτα χώνοντας μέσα τὸ κεφάλι του.

Ἐνας φόβος μὲ κίτρινα μάτια ἄρχισε νά χορεύει. Τὰ χέρια του τρέμανε καὶ τὰ μάτια του μὲς τὸ σκοτάδι κινιόντουσαν ἐδῶ καὶ κεῖ. Ἄφησε ἕνα τρομερὸ ἀγκουμαχητὸ σὰ νάθελε νά φοβερῖσει κανένα. Γρήγορα ὁμως ἔκλεισε τὴν πόρτα κι ἄρχισε νά περπατᾶ μὲ τὶς μύτες τῶν ποδιῶν του. Ὁ ἀγέρας φύσηξε κρουερὸς σὰν τὸ θάνατο τρίζοντας ὀλόκληρο τὸ σπίτι.

Ὁ φόβος ἄρχισε νά χορεύει μπροστὰ του καὶ νά τὸν τυρανᾶ. Ἐνας κρῦος ἰδρώτας ἔτρεχε ἀπὸ τὰ μάγουλα του.

Μπήκε μὲς τὴν κάμαρη κι ἄρχισε νὰ τρέμει, νὰ τρέμει. Τὸ τρομερὸ ἀγκομαχητὸ πὸν ἔβγαλε μεσ' ἀπὸ τὰ στήθια του δὲν εἶχε πάψει. Ἀντίκρουσε τὸ κεφάλι τῆς θείας του. Εἶδε τὸ ἄσπρο πουκάμισο τῆς πὸν τῆς σκέπαζε τὸ σῶμα σὰ σάβανο. Πῆγε κοντὰ κι ἄρχισε νὰ τρέμει. Ἐκλείσε τὰ μάτια του καὶ μὲς τὸ μυαλό του ἔνοιωσε ἕνα φριχτὸ προῶμα, νὰ σβουρᾶ σὰ νὰ γύρευε νὰ τοῦ σπάσει τὸ καύκαλο. Τὸ ἔνοιωθε πόσο τὸν τυρανοῦσε κι ἄφησε τὸ ἴδιο ἀγκομαχητὸ γεμᾶτο πόνου.

Τὸ ἀπόγεμα κάθισε μόνος του ὁ Βασίλης. Τὸ χροῶμα τοῦ προσώπου του ἦτανε κίτρινο κι ἔνοιωθε μιὰ κούραση. Ἡ Μαντίνα δὲν ἦρτε.

Ἦτανε μελαγχολικὸς κι ἀκούμπισε τὸ κεφάλι του πάνω στὸν τοῖχο. Ἐκλείσε τὰ μάτια του καὶ κοιμήθηκε. Εὐπνήσε ὅταν τὰ φῶτα ἀνάβανε. Κάτι φωνὲς γεμάτες ἀπὸ χαρὰ τὸν ἔχανε κάμει ν' ἀνατριχιάσει. Κοίταξε ἀπὸ τὸ παράθυρο κι εἶδε στ' ἀπέναντι σπιτί ἕνα πανὶ κόκκινο νὰ κουνάει στὸν ἀέρα σὰ νὰ ἔμοιαζε μὲ κανένα ἀνθρώπο κρεμασμένο πὸν ὅλο του τὸ σῶμα ἦτανε βαμμένο στὸ αἷμα. Ἡ θεία του μιλοῦσε μαζὺ μὲ τὴν κυρία. Σηκωθῆκανε ἔπειτα κι οἱ δύο τους καὶ πήγανε στὴν σκάλα τοῦ σπιτιοῦ. Ὁ Βασίλης πῆγε στὸ ντιβάνι καὶ ξαπλώθηκε. Ἡ φουσαρμόνικα βρισκότανε κοντὰ του. Τὴν πῆρε μὲ τὰ δύο του τὰ χέρια καὶ ἄρχισε νὰ παίζει. Ἐνας ἦχος σὰν κλάμα ἔβγαине ἀπὸ τὰ σπλάγχνα τῆς φουσαρμόνικας. Ἐκείνη τὴ στιγμή παρατήρησε τὸ μικρὸ παιδί πὸν κρατοῦσε τὸν γκαραγκιόζη στὰ χέρια του. Τὸ κεφάλι λοιπὸν τοῦ γκαραγκιόζη ἦτανε μικρὸ καὶ τὰ μαλλιά του δὲν φαινόντουσαν. Τὰ χεράκια τοῦ παιδιοῦ πὸν κρατοῦσαν τὸν γκαραγκιόζη ἦσανε τόσο δὰ μικρά. Τὸ παιδάκι φοροῦσε μιὰ λερωμένη ποδιά. Ἄρχισε νὰ τρέχει σ' ὅλες τὶς μεριὲς νὰ στέκεται στὶς γωνιὲς τοῦ διαδρόμου καὶ νὰ χτυπᾷ ὁ γκαραγκιόζης του παλαμάκια. Ὁ Βασίλης θυμήθηκε πὸς τὸ κρατοῦσε χτὲς ἡ Μαντίνα. Τὰ μάτια τοῦ Βασίλη εἶχανε ἀρχίσει νὰ κινιῶνται παραῖξνα.

Τὸ βράδυ ἦρτε ἡ Μαντίνα μὰ ἔπειτα εἶπε πὸς θὰ ἔλειπε γιὰ κάμποσες μέρες. Ὅταν ἡ Μαντίνα χάθηκε πίσω ἀπὸ τὴν πόρτα ὁ Βασίλης ἄρχισε νὰ κουνάει τὰ χέρια του σὰ νὰ ἠθελε νὰ θρηνησει. Ἐκείνη τὴν ὥρα ἡ θεία του πέρασε ἀπὸ μπροστά του σέρνοντας τὶς παντοῦφλες τῆς. Κρατοῦσε κάτι

ροῦχα πὸν πήγαινε μαζὺ μὲ τὴν κυρία νὰ τ' ἀπλώσουνε.

Σκεφτότανε γιὰ πολλὴ ὥρα ὁ μουγκὸς τὴν Μαντίνα. Τὴν ἄλλη μέρα χανότανε, χανότανε πίσω ἀπὸ τὶς πόρτες γυρῶντας νὰ βρεῖ τὴν ἀδερφή του. Ὁ ἴδιος ὁ φόβος τῆς βραδιάς ἐκείνης ἄρχισε νὰ τὸν τυρανοῦ. Κοίταξε τὸ κρεββάτι τῆς Μαντίνας καὶ τὸ εἶδε ἄδειο. Οἱ μέρες περνούσανε καὶ ἡ Μαντίνα δὲν ἐρχότανε στὸ σπιτί.

Ἐνα ἀπόγεμα καθότανε μόνος στὸ ντιβάνι παίζοντας τὴν φουσαρμόνικα. Χωρὶς νὰ ξεύρει γιὰτί ἄρχισε νὰ χαμογελά. Τὸ μικρὸ παιδάκι κουνοῦσε τὰ χέρια του κρατώντας τὸν γκαραγκιόζη. Κι ἦτανε πάνω σὲ μιὰ καρέκλα μόνου του μὲ τὸ γκαραγκιόζη πὸν κάθε τόσο ξεκαρδιζότανε στὰ γέλια. Ὁ Βασίλης κούνησε τὸ κεφάλι του παραῖξνα σὰ νὰ γύρευε νὰ δεῖ κάτι κι ἔπειτα ξακολούθησε νὰ παίζει τὴν φουσαρμόνικα του. Ἐνα τραγοῦδι πὸν ἔμοιαζε σὰν προσευχὴ ἔβγαине ἀπὸ τὰ σπλάγχνα τῆς φουσαρμόνικας. Ὁ Βασίλης στύλωσε σιγά, σιγά, τὰ μάτια του κάπου ἀφηρημένα. Ἡ προσευχὴ τῆς φουσαρμόνικας ξακολούθησε ν' ἀντιχάει μέσα σ' ὅλη τὴν ἀτμόσφαιρα. Ὁ μουγκὸς παρατηροῦσε τὸ μικρὸ γκαραγκιόζη πὸν βρισκότανε στὰ χέρια τοῦ παιδιοῦ.

Ντυμένος στὰ κόκκινα, μὲ βαμμένο πρόσωπο κι ἕνα μακρουλὸ καπέλλο μὲ δύο μικρὰ κουδουνάκια. Τὰ πόδια του εἶχανε κάτι μαῦρα παπούτσια καὶ τὰ χέρια του χτυπούσανε ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ παλαμάκια. Τὰ μάτια τοῦ γκαραγκιόζη ἦσανε βαθιὰ μαῦρα καὶ τὰ φρύδια του μοιάζανε μὲνα μεγάλο τόξο. Τὸ στόμα του κόκκινο σὰν τὴ φωτιά ἄφινε ἕνα χαμόγελο γεμᾶτο εὐτυχία. Γύρω ἀπὸ τὸν λαϊμὸ του φοροῦσε μιὰ κίτρινη νταντέλλα.

Ὁ Βασίλης τὸν εἶδε κάμποσες φορὲς ἀκόμα νὰ χτυπάει τὰ χέρια του σὰν τρελλὸς ἀπ τὴν χαρὰ πὸν αἰστανότανε. Τὸ σῶμα λοιπὸν τοῦ γκαραγκιόζη παλλότανε ἀπὸνα ρυθμὸ χαρούμενο. Ἐπειτα ἀνέβηκε ψηλὰ ἔκαμε ἕνα δυὸ σβοῦρες πάνω στὰ χέρια τοῦ παιδιοῦ πὸν τὸν κρατοῦσε κι ἄρχισε πάλι νὰ χειροκροτᾷ. Τ' ἄλλο μικρὸ παιδάκι ἔσερνε ἀπὸ μιὰ κλωστή ἕνα ξυλαράκι. Καὶ τὸ τραγοῦδι τῆς φουσαρμόνικας ξακολούθησε πάντοτε τὸ ἴδιο.

Κάτω ἀπὸ τὸ δρόμο ἐρχόντουσαν κάτι γανγίσματα καὶ

φωνές πολλές. Ὁ Βασίλης σηκώθηκε γιὰ νὰ κρεμάσει τὴν φουσαμόνικα. Μόλις πλησίασε στὸν τοῖχο καὶ φαινότανε σὰ μιὰ σκιά γύρισε πάλι πίσω ἀφηρημένος.

Τὰ πόδια του τρέμανε παράξενα κι ἤθελε νὰ κλάψει, νὰ κλάψει. Μπροστά του τὰ μικρὰ φωνάζανε καὶ γελοῦσανε. Τόνα πῆγε μέσα στὴν κάμαρη σέρνοντας τὸ ξυλαράκι του.

Ὁ γκαραγκιόζης χτυποῦσε τὰ χέρια του ξεκαρδισμένος στὰ γέλια.

Ὁ Βασίλης ἄφησε ἓνα ἀγκουμαχητὸ γεμάτο πόνο. Τὰ χέρια του τρέμανε ἀπὸ τὸ φόβο του.

Κοιτοῦσε τὸ μικρὸ παιδάκι κι ἀφογκραζότανε. Κάτι φωνές μακρινές ἐρχόντουσαν σὰν νὰ φωνάζανε βοήθεια.

Ἔπειτα σωπάσανε.

Τὸ ρολοῖ χτύπησε μιὰ μιὰ τὶς ὥρες του. Ξακολούθησε ἔπειτα νὰ σβουράει τοὺς δείχτες του.

Ἡ χαρὰ τοῦ γκαραγκιόζη δὲν περιγράφεται.

Τὰ μάτια του κοροῦδέβανε τὸν Βασίλη καὶ μέσα ἀπὸ τὰ κόκκινα χεῖλη του ἄφινε ἓνα γέλιο γεμάτο ἀπὸ χαρὰ. Ἄχ! πόση ἦτανε ἡ χαρὰ στὸ γέλιο τοῦ γκαραγκιόζη!

Σὲ λίγο πάνω στὸ ντιβάνι οἱ δυὸ γυναῖκες βρήκανε τὸν γκαραγκιόζη δίπλα στὸ παιδάκι ποὺ εἶχε μιὰ χλωμάδα νεκροῦ στὸ πρόσωπο.

Δὲν χτυποῦσε πιά καθόλου τὰ χέρια του, παρὰ καθὼς ἦσαν ἀνοιχτὰ προσπαθοῦσαν ν' ἀγκαλιάσουνε τὸ μικρὸ πεθαμένο παιδάκι. Ὁ ἄθλιος ὁ γκαραγκιόζης ἀγκάλιαζε ἀκόμα τὸ μικρὸ, χωρὶς νὰ τρομάζει ἀπὸ τὴν νεκρικὴ χλωμάδα τοῦ προσώπου του, χωρὶς νὰ τουρτουρίζει καὶ νὰ λυώνει ἀπὸ τὴν βουβαμάρα ποὺ ξάπλωνε γύρω του ὁ θάνατος.

...Καὶ ἡ Μαντίνα δὲν ξανᾶρθε πιά γιὰ ν' ἀντικρύσει τὸν γκαραγκιόζη π' ἀγκάλιαζε τὸ μικρὸ νεκρὸ παιδάκι...

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ
1926

ΗΛΙΑΣ ΧΑΤΖΗΛΙΑΣ

ΕΣΠΕΡΙΝΟ

*Οἱ ὄνειροπόλοι πέρνουνε τ' ἀκρογιαλιῶ τὸ δρόμο,
παίζουν τὰ χέρια καθὼς πᾶν, καὶ τὸν ἄερα δέρνουν,
οἱ νυχτερίδες, ὡς πετοῦν, φιλοῦνε τους τὸν ὄμο,
κι οἱ γρῦλοι ἀγαπητῶν ψυχῶν μηνύματα τοὺς φέρνουν.*

*Τέτοια ὥρα οἱ χίμαιρες ξυπνοῦν ἐνάντια στὸ νόμο
καὶ πίσω τους τὶς ἄσωτες ψυχές στα ὕψη σέρνουν,
μά, σὰν τὸ σούρουπο διαβεῖ τὶς παρατᾶν στὸν τρομό,
τὴν ὥρα ποῦ τῆς εὐτυχιάς θαροῦν τὰ χνάρια πέρνουν...*

*Κι εἶναι ψυχές ποὺ γρήγορα συνέρχονται καὶ υψώνουν
τὴν ἀπειρη ἐγκαρτέρηση μὲς στὴν πικρὴ ἄρνησή τους
δὲν τὶς τρομάζει ὁ γυρισμὸς καὶ τὰ φτερά διπλώνουν.*

*Μὰ εἶν' ἄλλες, ἄλλες οἰμέ! ποὺ στὴν τρελλὴ ἀντιση τους
πρώτη φορὰ τέτοιο ὠκεανὸ πατοῦν, κι ἄδειες μ' οὐδ' ἓνα
παλμὸ τὸ λυτρωμὸ ζητοῦν μὲ χέρια σηκωμένα.*

ΚΩΣΤΑΣ ΓΑΛΗΝΟΣ

ΠΕΤΡΩΝΙΟΣ ΤΟ ΘΗΡΙΟΝ

*Πετρώνιος ὁ μαστροπὸς καὶ τοκογλύφος,
ἐκ ταπεινῶν τὸ γένος ἔλκων συγγενῶν
καὶ ἀγνώστου ἐπιθέτου,
προσωνομίαν μόνην ἔχων τὸ «Θηρίον»,
μαρμάρινον τὴν προτομὴν αὐτοῦ
εἰς γλύπτῃν Ρόδιον ὀνομαστὸν
παρήγγειλε.*

*Κι ἀφῆκεν εἰς τοὺς ἀπογόνους ἐντολήν,
μετὰ πολλῆς στὸν τάφον του
να στήσωσιν ἐπιμελείας
τεκμήριον εἰς τοὺς αἰῶνας ἀδιάσειστον
πὺς ἦτον ἄνθρωπος καὶ αὐτός,
καὶ μάλιστα
ἐπιβαλλούσης φνσιογνωμίας.*

ΠΕΤΡΟΣ ΜΑΓΝΗΣ

ΠΕΤΡΟΣ ΜΑΓΝΗΣ

Τὸ κυριώτερο γνώρισμα ἑνὸς καλλιτέχνη εἶναι ἡ διαρκῆς ἐκδήλωση. Κι ἐκδήλωση σημαίνει τὸ τέλειο παρουσίασμα τῶν ἐξωτερικῶν καὶ ἐσωτερικῶν ἐντυπώσεων πὺς μᾶς προσφέρει κάθε μέρα ἡ ζωὴ. Μιὰ ἀνατολὴ ἡλίου ἐνῶ γιὰ τὸν κοινὸ ἄνθρωπο δηλώνει τὴν ἀρχὴ τῆς ἡμέρας, μπορεῖ, γιὰ τὸν αἰσταντικὸ νὰ σταθεῖ ἀφορμὴ ὑψηλῆς δημιουργίας. Ὁ ψυχὴ τοῦ ποιητῆ, σὰν ἓνα καλοκουρδισμένο ὄργανο, ἠχολογᾷ καὶ στὸ πιὸ ἀνάλαφρο ἄγγιγμα. Κάθε ἐπίδραση ἔχει καὶ τὸν ἄμεσο ἀντίχτυπὸ της. Ὅλα μαζεύονται σιγὰ, σιγὰ μέσα του.

Καὶ κάποτε, σὲ μιὰ ὀρισμένη ψυχολογικὴ στιγμή, ἄλλα ξεπετιένται αὐτόρητα καὶ ἄλλα μὲ χίλιους πόνους καὶ μύρια βάσανα. Πάντα ὅμως παρουσιάζονται μεταμορφωμένα φέρνοντας τὴ σφραγίδα τοῦ δημιουργοῦ. Καὶ κάθε νέο γέννημα πρέπει νὰ φανερόνεται καὶ ἀρτιώτερο. Πιὸ μεστωμένο ἀπὸ τὴν ἐντατικὴ παρατήρηση· σύνθετο ἀπὸ τίς διαφορῆς ἀπόψεις πὺς ἔχουμε ἀποχτήσει ἀπὸ τὴν μελέτη καὶ ἀνατένιση τῶν φαινομένων ἀπλὸ ἀπὸ τὴν ἀπολυτρωμένη μορφή πὺς τοῦ δίνει ἡ δυνατὴ προσωπικότητα πὺς ἔχει δικό της μυστικὸ τέχνης. Κάθε νέο μας ἔργο, μιὰ νίκη πρέπει νὰ εἶναι ἐπάνω στὴν προηγούμενη παραγωγή μας καὶ συνεπῶς στὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ μας.

Μιὰ δημιουργικὴ ιδιοσυγκρασία βρῖσκεται ἐξακολουθητικὰ σὲ κίνησι ὥστε νὰ δέχεται ὅλα τὰ μηνύματα καὶ νὰ τὰ μεταδίδει ἀμέσως. Εἶναι μιὰ ξυπνημένη συνείδηση. Ἐνας ἀρχικὸς πυρήνας πὺς διαρκῶς περιστρέφεται, πλουτίζεται, μεστώνεται καὶ παρουσιάζει μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου τίς τελειότερες παραλλαγῆς μορφῶν. Ἡ ἀντίθετη κατάσταση σημαίνει ἀκίνησία, κοίμισμα: διανοητικὸ θάνατο. Ὁ ἐρασιτεχνισμὸς εἶναι ἡ δικαιολογία τῆς ἀνικανότητος μερικῶν ιδιοσυγκρασιῶν. Ὁ ἐρασιτεχνισμὸς ἐπιβεβαίωση εἶναι ἀδυναμίας στὴ διανοητικὴ σφαῖρα. Ὁ στοχαστὴς πὺς στὸ τέλος τῆς μέρας δὲν ἔχει καὶ κάτι νέο νὰ ἐκφράσει εἶναι ἀνάξιος τοῦ ὀνόματος.

Ἐπειτα ἀπὸ τριάντα σχεδὸν χρόνια ποιητικοῦ σταδίου ὁ Πέτρος Μάγνης, παρουσιάζει σήμερα ἓνα τομίδιο, πὺς

ἂν τυπώνονταν στο σῆμα καὶ μὲ τὰ ψηφία τῆς «Ἀσάλευτης Ζωῆς», σίγουρα δὲν θὰ ξεπερνοῦσε τὶς εἰκοσι σέλιδες. Καὶ νὰ σκεφεῖ κανεὶς πὼς αὐτὴ εἶναι ἐργασία τοσοῦτου καιροῦ, κατασταλλάγματα τόσων ἐντυπώσεων καὶ μελετῶν πού ὑποτίθεται ὅτι δὲν λείπουν καὶ ἀπὸ τὴν φτωχότερη ζωὴ. Καὶ φτάνει κανεὶς ἀμέσως στο ἕξις συμπέρασμα : ἢ αὐτὸς ὁ ποιητὴς ζοῦσε σὲ μιὰ ἔρημο (καὶ τότε πάλι δὲν θὰ δικαιολογῶταν ἡ σιωπὴ του γιατί θάπρεπε νὰ τραγουδήσει τὴ μοναξιά του) ἢ ἀπλῶς σκέφτηκε κάποτε πὼς ἡ ποίηση εἶναι ἓνα μέσο ἐπίδειξης, καλύτερο ἀπὸ κάθε ἄλλο, καὶ κάποτε, κάποτε ἐσκάρωνε καὶ ἓνα ποίημα, νομίζοντας ἔτσι πὼς θὰ ξεγελοῦσε τὴν Δόξα, αὐτὴν τὴν πόρνη καὶ ἀναγελάστρα γυναῖκα. Ἀλλὰ (καθὼς ἦταν ἐπόμενο) μὴ δρέποντας καμιά ἐπιτυχία ξαναγύριζε πάλι στὴ ζωὴ δοκιμάζοντας ἄλλα. Κι ἔτσι βασίλευε πάλι ἡ θεία σιωπὴ.

Πολλοὶ θὰ πῶνε πὼς ἡ ποσότητα δὲν ἔχει καμιά σχέση μὲ τὴν ποιότητα καὶ πὼς ἀρκοῦν δύο ἢ τρία ποιήματα γιὰ νὰ στερεώσουν μιὰ φήμη καὶ νὰ ἐπιβάλλουν ἓνα καλλιτέχνη. Μὰ στο ἔργο πού ἔχουμε στὰ χέρια, κυριαρχεῖ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος μιὰ κοινοτυπία πού ὄχι μόνο ποιήματα ἀρτὰ καὶ ἔχοντα τὴ σφραγίδα τῆς εἰμαρμένης δὲ συναντοῦμε, μὰ οὔτε κἂν ἓνα στίχο πού νὰ μείνει στὴ μνήμη μας καὶ πού θὰ μᾶς βασανίσει ἢ θὰ μᾶς παρηγορήσει σὲ κρίσιμες στιγμὲς τῆς ζωῆς μας. Στὸ βιβλίο του ἔχει δοκιμάσει πολλὰ ἄλλα δὲν ἔχει κατορθώσει νὰ δώσει παρὰ κοινὲς ἀλήθειες, πιστοποιήσεις μὲ δίχως τὸ ἐλάχιστο ἐνδιαφέρον, καταστάσεις πού θὰ διέκρινε καὶ ὁ πιὸ περιορισμένος νοῦς. Δὲν ὑπάρχει στὴν ἐκδήλωσή του, καμιά τάση πετάγματος. Τὸ ἄπειρο λείπει ὁλότελα. Σέρνεται κάτω στο χῶμα καὶ τὸ βλέμμα του δὲν τολμᾷ ποτὲ ν' ἀτενίσει τοὺς μακρυνοὺς ὀρίζοντες.

Ἡ εὐκολία κυριαρχεῖ στὰ γραφτά του : καμιά προσπάθεια γιὰ περιπέτειες στοὺς δύσκολους δρόμους. Δὲν μᾶς ὑποβάλλει τίποτε. Ἐκφράζεται στατικά, μὲ δίχως καμιά ἀοριστία πού νὰ μεταδίδει τὴν πλατωσιά, τὴν ἀπεραντωσύνη. Εἶναι συμμαζεμένος, βαλμένος σὲ στενὰ ὄρια. Ἡ ποίηση τὸ κάτω τῆς γραφῆς πρέπει νὰ φέρνει τὴ γοητεία τοῦ μυστηρίου. Κι ὅπου δὲν ὑπάρχει μυστήριο δὲν ὑπάρχει

ποίηση δογματίζει ὁ κριτικός. Ἡ ποίηση εἶναι τὸ ζήτημα τοῦ ὄνειρου καὶ χαρακτηριστικὸ τοῦ ὄνειρου καὶ μετουσίωση τῆς πραγματικότητας. Μὲ τὸ ὄνειρο προσπαθοῦμε νὰ βγοῦμε ἀπὸ τὴν καθημερινὴ μίζερια καὶ νὰ ξεγελάσουμε τὸν ἑαυτό μας μὲ κάπια εἰκόνα ζωῆς τελειότερης. Ὡστε ἡ ποίηση στηρίζεται στὴ μεταφορὰ, στὴν ἀλληγορία. Δὲν ἐκθέτει τὰ πράγματα μὲ τὸ νὶ καὶ μὲ τὸ σῖγμα. Μεταχειρίζεται εἰκόνες, μύθους, θρύλους, σύμβολα, γιὰ ν' ἀποδώσει, γιὰ νὰ ὑποβάλλει, σὲ μιὰ στιγμῆς μέθης, τὴν ἐξιδανίκευση τῆς ζωῆς. Στὸν «Πρόλογο» τῆς «Ἀσάλευτης Ζωῆς», ὁ Παλαμᾶς μιλώντας, γιὰ τὸ μοιραῖο πού περιμένει ὡς καὶ αὐτὸν τὸν καλλιτέχνη πού εἶχε τὶς περισσότερες ἐλπίδες νὰ δοκιμάσει τὴν αἰωνιότητά, δὲν κάνει φιλοσοφικὸ σύστημα, ἀλλὰ ἀραδιάζει εἰκόνες καὶ ἐκφράζεται μὲ μεταφορές. Καὶ μόνο ἀπ' τὸ γενικὸ ἀγνάντεμα τοῦ ὅλου ποιήματος, καὶ μόνο σὰν συμπέρασμα ἀπ' αὐτὸ τὸ σύνολο, προκύπτει μιὰ φιλοσοφικὴ ἀντίληψη, μιὰ κοσμοθεωρία. Κι αὐτὸ τὸ σύνολο δὲν εἶναι πάλι, παρὰ μιὰ μεταφορὰ, μιὰ σύνθετη εἰκόνα, πού ἔχει ὡς σκοπὸ νὰ μεταδώσει τὸ μεγάλο συμβολισμὸ πού ἀδραξε ὁ ποιητικὸς νοῦς. Κι ἐδῶ ἀντιμετοπίζουμε τὸν καθ'αυτὸ, τὸν καθαρὸ ποιητικὸ τρόπο : τὴν οὐσία τῆς ποίησης, τὸν τρόπο πού ἔχει ἀοριστία, προέχταση.

Ὡς ἐδῶ κρίναμε τὴν ἐκδήλωση τοῦ Πέτρου Μάγνη, μὲ γενικὲς γραμμὲς. Ἄς κυτᾶξουμε τώρα κάπως ἀναλυτικώτερα αὐτὸ τὸ ἔργο, πέρνοντας ἓνα, ἓνα μερικὰ ἀπὸ τὰ στοιχεῖα στὰ ὁποῖα προσπάθησε ἀλλὰ ἀπότυχε.

Στὴν ποίησή του διακρίνουμε :

1ο. *Τὴ λατρεία τῆς φύσης* : Αὐτὴ του ἡ τάση παρουσιάζεται πολὺ συχνά, ξεχωριστὰ ὅμως στο ποίημά του ὁ «Φυσιολάτρης». Ἡ πρόθεσή του ἦταν φαίνεται νὰ μᾶς δώσει τὴν ἀντίθεση τῆς φυσικῆς ζωῆς, τῆς ζωῆς τοῦ ὑπαίθρου, πρὸς τὴ ζωὴ τοῦ βιβλίου, πρὸς τὴ ζωὴ τοῦ γραφείου. Κι ὅμως ἀπὸ ἓνα τέτοιο γονιμώτατο θέμα, δὲν κατορθώνει, παρὰ νὰ πιστοποιήσει ξερὰ καὶ κοινὰ πράγματα. Δὲν μεταδίδει καμιά συγκίνηση. Δὲν περιγράφει ψυχολικὲς καταστάσεις. Ὅλες οἱ ἐντυπώσεις του εἶναι ξώδερες καὶ περιο-

ρίζονται σε πιστοποιήσεις που κι ο πιο κοινός νους θα έκανε.

Να ή γυναίκα' τὸ πλεόν
ὠραῖον ποίημα!

Σὰν ν' ἀκούω κανένα ἀπὸ τοὺς τόσο γνωστούς μας τύπους, πὸ μὲν ἀντικρούσουν τὴν ἀφοσιωμένη στὴν συγκέντρωση καὶ στὴ μελέτη ζωὴ μας, φωνάζουν: «Τὶ χαμένος καιρὸς. Στραφήτε πρὸς τὴν ἀπόλαψη τῶν ἡδονῶν. Ἡ γυναίκα εἶναι τὸ πᾶν. Δὲ χρειάζονται καὶ πολλὲς φιλοσοφίες.»

Ἐνῶ μ' αὐτὴ τὴ βασικὴ ἰδέα θὰ μπορούσε νὰ δώσει μιὰ συγκλονιστικὴ ἀντίθεση, πλούσια σὲ ὑποβολή. Δυνατὸ παράδειγμα (ἀλλὰ στὸ πεζό), ἔχουμε τὴν «Κούκλα» τοῦ Νικολαΐδη, πὸ χωρὶς καμιά διδαχὴ καὶ ἀπλῶς μὲ μιὰ δυνατὰ ψυχολογημένη κατάσταση, μᾶς μεταδίδει τὸ μεγάλο σύμβολο. Μ' ἀπὸ τὸν Μάγνη λείπουν τὰ ἐσωτερικὰ φτερά, λείπει τὸ μεθύσι πὸ ξεωραῖζει τὸ πᾶν, ὁ ἐσωτερικὸς παλμός. Λείπει ἡ ποίηση.

2ο. *Τὰ κοινωνιολογικὰ ἰδανικά*: Πασχίζει νὰ καινοτομήσει, δηλ. νὰ δειχτεῖ σύμφωνος μὲ τὴν ἐποχὴν του, φέρνοντας στὴν στιχουργία του μερικὲς κοινωνιολογικὲς ἀπόψεις. Θέλει νὰ μᾶς πείσει πὸς νοιώθει τὶς ροπὲς καὶ τὶς ἀνάγκες τῆς σημερινῆς κοινωνίας, δείχνοντας ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν πάλη τῶν τάξεων.

Μὰ αὐτὲς του οἱ ἀπόψεις εἶναι τόσο συνηθισμένες, τόσο γνωστὲς, πὸ ἡ διατύπωσή τους, δὲν ἔχει κανένα ἐνδιαφέρον γιὰ μᾶς. Τὰ παραδείγματά του εἶναι τόσο συνηθισμένα, τὰ παρουσιάζει μὲ τέτοιο τρόπο πὸ ὡς ἀποτέλεσμα κερδίζει τὴν ἀποτυχία. Μᾶς ἀφήνει ὄχι μόνο ἀσυγκίνητους ἀλλὰ προκαλεῖ κι ἓνα αἶσθημα εἰρωνείας μέσα μας, γιὰ κείνον πὸ ἀκόμα ἀπορεῖ κι ἐξίσταται γιὰ τόσο ἀπλὰ πράγματα, σὰν νὰ ἔτυχε νὰ τ' ἀντικρούσει γιὰ πρώτη φορὰ.

Ὁ ἀληθινὸς καλλιτέχνης δὲν δογματίζει. Περιγράφει ἀπλὰ ἢ μεγαλοφάνταστα, μὰ πάντα ἔχοντας ὡς σκοπὸ τὴν αἰσθητικὴ συγκίνηση, καταστάσεις πὸ θὰ φέρουν τὴν ἐπιδιωκόμενη ἀπήχηση. Σὲ μιὰ ἀντίθεση μεταξὺ πλούσιου καὶ φτωχοῦ, δὲν θὰ βάλουμε τὸν μὲν ἓνα νὰ καλοτρῶγει, τὸν δὲ ἄλλο νὰ βλέπει ἀπὸ τὴ γωνιά μὲ πεινασμένο μάτι. Ὅχι! Αὐτὰ δὲν ἔχουν πιά κανένα ἐνδιαφέρον. Ἡ

ἐπανάσταση ἔχει ἀπὸ καιρὸ ξυπνήσει μέσα μας.

Ἡ παραπάνω σκηνὴ γιὰ τὸν δυνατὸ δημιουργὸ θὰ σταθεῖ ἀφετηρία βυθομέτρησης τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς. Δὲ θὰ περιοριστεῖ ὅπως ὁ Μάγνης στὸ ἐξωτερικὸ φαινόμενο. Θ' ἀδράξει τὴν εὐκαιρία γιὰ νὰ μᾶς δείξει τὴν ἀβυσσο τῆς συνείδησης τοῦ πλούσιου, πὸ κάτω ἀπὸ τὴν καλοπέρασή του κρύβεται ἡ ἀνησυχία, ἡ ἀγωνία, ἡ τύψη, ἡ ἀρρώστεια πὸ τοῦ φαρμακῶνουν τὴ ζωὴ ἢ τοῦ ἄλλου τοῦ ἀκόλαστου πὸ ἔχει πιά πορωθεῖ ἡ ψυχὴ του. Κι ἔπειτα σὰν ἀντίθεση, πὸ θὰ φέρει τὸ δράμα, θὰ δώσει τὴν ψυχολογία τοῦ φτωχοῦ πὸ σκύβει ὑπομονητικὰ τὸ κεφάλι μπρὸς στὸ μοιραῖο ἔχοντας γιὰ μοναδικὴ ἐλπίδα, τὴν πίστη του ἢ τοῦ ἄλλου φτωχοῦ πὸ ἀπὸ τὴν ἀπελπισία γεννήθηκε ἡ ἀμβιβολία μέσα του καὶ πὸ κρύβει στὰ στήθη τὴν ἐπανάσταση περιμένοντας τὴν κατάλληλη εὐκαιρία γιὰ ν' ἀνατρέψει ὅτι τοῦ στέκεται ἐμπόδιο καὶ συνεπὸς θάνατος.

Αὐτὴ εἶναι ἡ περιοχὴ τῆς τέχνης.

3ο. *Τὴν τάση σύμκρινσης τῶν πὸ ὑψηλῶν αἰσθημάτων καὶ διανοημάτων*: Ὁ κατώτερος ποιητὴς φαίνεται ἀπὸ τὸ ἔξῃς γεγονὸς: ἔχει μιὰ ἐξαιρετικὴ ἱκανότητα νὰ μικραίνει καὶ τὰ μεγαλύτερα σύμβολα, νὰ κουρελιάζει τ' ἀψηλότερα ἰδανικά νὰ παρουσιάζει μίζερες καὶ τὶς βαθυτέρες ἰδέες. Σὲ ὅλα δίνει τὸ μέτρο τοῦ ἑαυτοῦ του: ὁ νόμος τῆς σχετικότητας.

Ποιήματα μὲ θέμα τὴ Μαγδαληνὴ ὅλοι σχεδὸν οἱ ποιητὲς ἔγραψαν: σύμβολο τῆς ἰδανικῆς ἀγάπης, πὸ νικᾷ τὸν σαρκικὸ ἔρωτα καὶ δοκιμάζει ὡς κι αὐτὸν τὸν θάνατο. Ἐχουμε τὸ παράδειγμα τῶν ξένων ποιητῶν κι ἔχουμε κι ἐμεῖς τὴν «Μαγδαληνὴ» τοῦ Βάρναλη, πὸ φτάνει σὲ ἀφάνταστο. Ὅλοι αὐτοὶ μᾶς παρουσίασαν μιὰ Μαγδαληνὴ σύμβολο μιᾶς ἀνθρωπιστικῆς ἐξύψωσης, ἐνὸς ὑψηλοῦ ἰδανικοῦ, μιᾶς κάθαρσης τῆς ζωῆς. Κι ἔπρεπε νᾶρθεῖ ἡ περιορισμένη νοοτροπία τοῦ Μάγνη γιὰ νὰ δώσει μιὰ τέτοια ἐρημνεία ἠθικῆς κατάπτωσης στὶς σχέσεις Μαγδαληνῆς καὶ Χριστοῦ γιὰτὶ δὲν ἐξηγεῖται ἀλιῶς τὸ νόημα πὸ φέρνει τὸ ὅλον ποίημα μὲ τὸν ἔξῃς στίχο: «Ἄλλοι μὲ πὸ περίτεχνα γλωττίσματα». (Ὁ νοῶν νοήτω...)

Τὸ νὰ φέρνει κανεὶς τὶς σχέσεις τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Μαγδαληνῆς σὲ τόσο χαμηλὸ ἐπίπεδο, δίδοντας μιὰ ἐρωτικὴ

εικόνα κατάπτωσης κι έκφυλισμού, πρέπει να έχει φτάσει στον άστατο βαθμό ασέβειας. Άσεβειας όχι ως προς τα θεία (αυτό ούτε καν θα μάς ενδιέφερε) αλλά ασέβειας προς την Τέχνη που ήξερε ως στα σήμερα κι έδινε μια εξιδανικευμένη εικόνα αυτών των σχέσεων. Μά ας είναι. Είπαμε: ο νόμος της σχετικότητας. Κάθε άνθρωπος, στην εκδήλωσή του, δίνει το μέτρο του έαυτού του. Πράγμα το οποίο συναισθανόμενος ο Μάγνης, άφερεσε κι άλλαξε αυτόν τον στίχο στην σημερινή έκδοσή του. Μά το γεγονός μένει. Αυτό το ποίημα έχει δημοσιεφτή σε διάφορα περιοδικά και πάντα είχε τον παραπάνω στίχο. Σήμερα όμως επειδή παρουσιάζει βιβλίο και μην έχοντας το θάρρος της γνώμης του, τον άλλαξε. Αυτή η αλλαγή δεν ελαφρώνει καθόλου τη θέση του. Η πρώτη κίνηση πάντα θα μένει. Εκεί μέσα υπάρχει κι αλήθεια. Όλα τάλλα είναι συστολές, ντροπές, προσαρμογές στις κοινωνικές συνθήκες, και στην κοινή γνώμη. Υπεκφυγές. Εξάλλον η αλλαγή του στίχου είναι η πιό εύγλωττη επιβεβαίωση των όσων λέγω. Για να τον αλλάξει θα πει πως υπήρχε αίτια. Κι αίτια που προξενεί ντροπή.

Εκ πρώτης όψης, ανατρέχοντας στο παρελθόν, θα έπρεπε να του καταλογίσουμε και μιá άρετή. Σ' έναν αντιδιανοητικότατο καιρό, ο Μάγνης, ήτανε ένας από τους λίγους που πολέμισαν για τον δημοτικό άγώνα, στην Άλεξάντρεια. Μά κι εδώ δεν δείχτηκε άνθρωπος στο ύψος του. Ανήκει στη χωρεία εκείνων που διλιάζουν όταν προχωρήσει η ηλικία τους, εκείνων που κάνουν παραχωρήσεις, εκείνων που σιγά, σιγά εμφανίζουν στα γραφόμενά τους τη μιχτή και κάποτε την καθαρεύουσα. Είναι η προδότες της δημοτικής, εκείνοι που της προξενούν το μεγαλύτερο κακό, γιατί χρησιμεύουν ως φανταχτερό επίχειρημα, ως όπλο στα χέρια των έχθρών της προόδου.

Ο Μάγνης είναι ένας ρίψασπις. Σε μερικά του γραμματα προς εφημερίδες (στις όποιες πρέπει να σημειωθεί ότι επιτρέπεται η δημοτική) μεταχειρίζεται κάποτες μιá μιχτή, και σε κάτι άλλα πεζογραφήματά του, μιá καθαρεύουσα της κακής ώρας. Είναι η συντηρητικότητα που δλοένα προχωρεί. Είναι το χειρότερο είδος της συντηρητικότητας. Εκείνης

που μιá φορά ήταν επανάσταση και που κατάντησε να κουτσαίνει σήμερα. Δίπλα σ' ανθρώπους εξελιγμένους, συγχρονισμένους, έχουμε τους φύσει όπισθοδρομικούς, εκείνους που στα νειάτα τους, παρασύρθηκαν άπτη μόδα, που έγιναν από σνομπισμό δημοτικιστές, και που σήμερα με το προχώρημα της ηλικίας, βρίσκουν τον έαυτό τους στην συντηρητικότητα. Ο Μάγνης είναι ένας άπ' αυτούς. Προς αυτούς πρέπει να είμαστε άμείλιχτοι γιατί η άρρώστεια τους είναι η ίδια η άρρώστεια προς την όποιαν πολλοί από μάς πολέμισαν κι ακόμα πολεμούν με λύσσα να ξεριζώσουν από τη ψυχή τους.

Άπό μορφική άποψη ο Μάγνης μάς αφήνει δλότελα άσυγκίνητους. Και βέβαια: ένας άνθρωπος με δίχως δυνατή προσωπικότητα, ένας λογοτέχνης με δίχως έσωτερικότητα, τι μορφή μπορεί να δώσει στις εκδηλώσεις του; Άπλούστατα το φιλολογικό του φανέρωμα θάναι άντάξιο της πηγής από όπου προέρχεται. Η ρουτίνα της σκέψης, η κούφια άστηματολογία, ο ψευτορωμαντισμός της έκφρασης δε μπορεί παρά να κυριαρχούν. Οι εικόνες του είναι κοινότατες και δεν υπερβαίνουν τα όρια της άπλης παρομοίωσης. Ένας άκρατος βερμπαλισμός κυριαρχεί μες στο έργο του. Τίποτε δεν διαγράφεται με άδρα χαρακτηριστικά. Είναι ένας άχρωμος ποιητής. Το μόνο του χαρακτηριστικό η κοινοτυπία.

Πώς άντιλαμβανόμαστε την ποίηση σήμερα; Άπό τον ποιητή έχουμε αξιώσεις. Δεν άνεχόμαστε τον κούφιο λυρισμό. Η ποίηση πρέπει να είναι βαρεία από πείρες, μεσωμένη από τη γνώση, σύνθετη άπ' όλες τις ιδιοσυγκρασίες που φανερώθηκαν ως τα τώρα, κι άπολυτρωμένη από την άτομική σύλληψη, από την σφραγίδα του δημιουργού. Δεν άνεχόμαστε πια τις κραυγές εκείνες που παρουσιάζονται με τον παλιό προαιώνιο τρόπο. Μάς έχουν κουράσει οι χιλιотυπωμένες άστηματολογίες. Άπαιτούμε από τον καινούργιο λυρισμό, νέα συγκίνηση, νέα τρεμούλα, νέα δόνηση. Σήμερα εκείνο που μάς χαρακτηρίζει είναι η άνησυχία, δηλαδή η

ἐξακολουθητική ἀναζήτηση τοῦ «νέου». Κι ἡ ποίηση πρέπει ν' ἀνταποκρίνεται πρὸς αὐτὴ τὴν ὑπέροτατη ἀνάγκη μας. Καὶ γιὰ ν' ἀνταποκριθεῖ πρέπει ν' ἀναβρῦσει ἀπὸ τὴν οὐσία τῶν πραγμάτων, ἀπὸ τὴν ἄβυσσο τῆς συγκίνησης, ἀπὸ τὸ βάθος τῆς σκέψης. Ἀλέως μένουμε ἀδιάφοροι καὶ κλείνουμε μὲ ἀνία τ' ἀνοιχτὰ βιβλία. Ἡ ποίηση πρέπει ν' ἀρχεται ἀπὸ μακρὰ καὶ νὰ μᾶς εἶναι συγκλονιστικὸ ἀνοιγμα παραθύρου, μπρὸς σὲ πλούσια συγκομιδὴ. Βαρεθήκαμε πιά ν' ἀκοῦμε ἄδειες λέξεις. Πάντα θέλουμε νὰ ἐξαντλοῦμε τὸ καθετὶ καὶ νὰ τὸ γευόμαστε πλέρια. Ποίηση πὸν ἀργοσαλεύει μὲς στὴν κοινοτυπία τὴν ἀπορίχνουμε ἀμέσως, στρεφόμενοι μὲ λαχτᾶρα πρὸς τὶς ἀφθονες πηγές, τὶς βουσομᾶνες. Κι ἔπειτα δὲν ἔχομε καιρὸ ν' ἀργοποροῦμε στὸ διάβα μας. Εἴμαστε βιαστικοί. Οἱ ἀνάγκες μας εἶναι ἐπιταχτικῆς κι οἱ ἀπαιτήσεις τῆς ὑγείας μας βίαιες.

Δ. Ε. ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ

MÉREJKOWSKY

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ

ΤΟΥ LEONARDO DA VINCI

1452 - 1519

Στὸ κέντρο τῆς Γαλλίας, δεσπόζοντας τοῦ Loire, βρισκόταν ὁ βασιλικὸς πύργος τοῦ Amboise.

Τὸ βράδυ, κατὰ τὸ δειλινό, ἀντανακλοῦσε μέσα στὸν ἐρημικὸ ποταμό, χρυσίζοντας, ἄυλος σὰν ὄπτασια, ἀερῶδης σὰν σύννεφο.

Ἀπὸ τὸ πύργο ἡ θεὰ ἐκτινόταν σ' ἓνα δάσος ἀπὸ δρυῶν, σὲ λιβάδια καὶ στὲς ὄχθες τοῦ Loire, πὸν τὸ καλοκαίρι μεταμορφονόταν σὲ ἀπέραντες ἐκτάσεις ἀπὸ κατακόκκινες παπαροῦνες.

Αὐτὴ ἡ γεμάτη ὀμίχλη κοιλάδα, ξαναθύμιζε τὴ Λομβαρ-

δία, ὅπως τὸ πράσινο νερὸ τοῦ Loire ξαναθύμιζε τὸν Adda μὲ τὴ διαφορὰ πὸν ὁ ἓνας ἦταν ὀρηκτικὸς καὶ νέος, ἐνῶ ὁ ἄλλος ἦταν ἡσυχος, σιγανός, κουρασμένος καὶ γερασμένος.

Στοὺς πρόποδες τοῦ πύργου ἦταν μαζεμένες οἱ καλύβες τοῦ Amboise μὲ μυτερὲς σκέπες ἀπὸ μαῦρες πλάκες, πὸν γυάλιζαν στὸν ἥλιο, καὶ μεταξὺ σ' αὐτὲς ἀψηλὲς καπνοδόχες ἀπὸ τοῦβλα.

Μέσα στοὺς κακοφκιασμένους δρόμους ὄλα σοῦ ἔδιναν τὴν ἰδέα τῆς πολυκαιρίας.

Κάτω ἀπὸ τὲς κορνίζες καὶ τὰ ἀετόματα, στὲς γωνιὲς τῶν διασταυρώσεων, φαινόταν σκαλισμένοι ἀπάνω στὲς ἄσπρες πέτρες, καλοθρεμένοι καὶ φαιδρὸι καλόγεροι συμαζεμένοι στὰ πόδια τους, νέοι γραφιάδες, σοβαροὶ γιατροὶ μὲ ἐκφράσεις ἀπασχολημένες καὶ συγκεντρωμένες. Τὰ ἴδια πρόσωπα συναντοῦσε κανεὶς καὶ στοὺς δρόμους τοῦ χωριοῦ. Ὅλα φανέροναν τὸν εὐπορο ἰδιώτη, τὸν περιποιημένο, ἀπαθὴ καὶ θρησκο.

Ὅταν ὁ βασιλεὺς ἐρχόταν στὸ Amboise γιὰ νὰ κνηγήσει, τὸ χωριὸ ζωογονιόταν. Οἱ δρόμοι γέμιζαν ἀπὸ γανγίσματα κι ἀπὸ τοὺς ἤχους τῶν κνηγητικῶν σαλπίγγων. Οἱ στολὲς τῶν αὐλικῶν ἔδιναν μιὰ ἀσύνηθη λάμψη τὴ νύχτα μέσα ἀπὸ τὸ πύργο ἔφθαναν οἱ ἤχοι τῶν χορῶν καὶ οἱ τοῖχοι ἦταν καταπόρφυροι ἀπὸ τὸ φῶς τῶν δάδων.

Μόλις ὅμως ξαναέφευγε ὁ βασιλεὺς ἡ μικρὴ πόλι ξαναέπεφτε στὴ σιωπὴ ὅλη τὴν ἐβδομάδα ἦταν σὰν νεκρὴ καὶ δὲν ξυπνοῦσε παρὰ μόνον τὴ Κυριακὴ τὴν ὥρα τῆς μεγάλης λειτουργίας ἢ τὲς καλοκαιρινὲς νύχτες κατὰ τὶς ὁποῖες τὰ παιδιὰ διοργάνωναν χοροὺς. Ὅταν τὰ τραγούδια ἔπαιναν, βασιλεὺς μιὰ βαθειὰ σιωπὴ πὸν ταραζόταν μονάχα ἀπὸ τὸ μεταλλικὸ ἤχο τοῦ ρολοιοῦ πὸν χτυποῦσε τὶς ὥρες ἀπάνω ἀπὸ τὸ πύργο τοῦ «Ὁρολογίου», καὶ ἀπὸ τὲς φωνὲς τῶν ἄγγιων κῆνων πάνω στοὺς ἀμμόδεις ὑφάλους τοῦ Loire, πὸν ἀντανακλοῦσε, λειὸς σὰν κατρέφτης, τὸ γαλάζιο-πράσινο χρῶμα τοῦ οὐρανοῦ.

Σὲ ἀπόστασι δέκα λεπτῶν ἀπὸ τὸ πύργο, πάνω στὸ δρόμο τοῦ μύλου τοῦ St Thomas, βρισκόταν μιὰ μικρὴ ἔπαυλι, τὸ Cloux πὸν ἀνήκε κάποτε στὸν ὀλοποιοῦ τοῦ βασιλεῶς Λουδοβίκου XII.

Ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά βρισκόταν ἓνας ἀψηλὸς φράχτης

καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη ἕνας μικρὸς ποταμὸς. Ἐμπρὸς ἀπὸ τὸ σπίτι ἀπλωνόταν μιὰ πρασινάδα· ἕνας περιστερεώνας ξεπρόβαλλε μέσ' ἀπὸ τὶς φουντουκὲς, ποὺ ἡ σκιά του ἔκανε νὰ φαίνεται τὸ νερὸ ἀκίνητο σὰν μιᾶς λίμνης.

Τὸ σκοῦρο φύλλωμα τῆς καστανιάς καὶ τῆς φτελιάς πῆγαινε θαυμάσια γιὰ φόντο στὸ πύργο, μὲ τὰ κοκκινοπὰ τούβλα καὶ τὶς ἄσπρες πέτρες ποὺ περιτριγυρίζαν τὰ παράθυρα καὶ τὶς θολοτὲς πόρτες.

Αὐτὸ τὸ μικρὸ κτήριο μὲ τὴ μυτερὴ σκέπη καὶ τὸν ὀκτάγωνο πύργο, ἔμοιαζε λίγο σὰν ἐξοχικὴ ἔπαυλη καὶ σὰν δημαρχεῖο.

Ξαναχτισμένο ἐδῶ καὶ σαράντα χρόνια φαίνονταν ἀκόμα καινούργιο, χαριτωμένο καὶ φιλόξενο.

Τέτοια ἦταν ἡ μικρὴ ἔπαυλις στὴν ὁποία ὁ François Ier ἐγκατέστησε τὸν Leonardo da Vinci.

Ἐκεῖνη τὴ χρονιά, ὁ χειμώνας ἦταν βαρὺς· στὸ πέρασμα τους οἱ παγετῶνες παρέσυραν τὶς γέφυρες τοῦ Loire. Ἄνθρωποι πέβαιναν στοὺς δρόμους. Οἱ λύκοι περιφερόταν κάτω ἀπὸ τὰ παράθυρα τῆς ἔπαυλης τοῦ Cloux τὴν νύχτα, κανεὶς δὲν μποροῦσε νὰ βγεῖ ἔξω χωρὶς ὄπλο· τὰ πουλιὰ ἔπεφταν ναρκωμένα ἀπὸ τὸ κρύο.

Ἐνα πρωτὶ ὁ Francesco βρῆκε πάνω στὸ προαύλιο μέσα στὸ χιόνι, ἕνα χελιδόνι μισο-παγωμένο· τὸ ἔδωσε στὸ Διδάσκαλο, κι ἐκεῖνος μὲ τὴν πνοή του τὸ ἀναζωογόνησε, καὶ τοῦ ἔκαμε μιὰ φωλιά πίσω ἀπὸ τὴν ἀψηλὴ θερμάστρα, γιὰ νὰ τοῦ δώσει τὴν ἐλευθερία, τὴν ἀνοιξί.

Ὁ da Vinci δὲν προσπαθοῦσε ποιά νὰ ἐργασθεῖ καὶ εἶχε κρύψει σὲ μιὰ γωνιά τοῦ ἐργαστηρίου του, ἀτελείωτο τὸν Ἄγ. Ἰωάννη, τὰ σχέδια, τὰ πινέλα καὶ τὰ χρήματά του. Οἱ μέρες περνοῦσαν ἄπρακτες. Κάποτε ὁ συμβολαιογράφος Mr Guillaume, ἐρχόταν νὰ ἐπισκευθεῖ τὸν da Vinci, μιλοῦσε γιὰ τὶς συγκομιδές, γιὰ τὴν ἀκρίβεια τοῦ ἀλατιοῦ ἢ ἐξηγοῦσε στὴ μαγειρίτσα Mathurine πῶς διακρίνουν ἕνα μικρὸ κόνικλο ἀπὸ ἕνα μεγάλο λαγό. Ἐπίσης ἐρχόταν συχνὰ ἕνας φραγκισκανὸς καλόγηρος ὁ ἀδελφὸς Guilliello, καταγόμενος ἀπὸ τὴν Ἰταλία, ἀλλὰ πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἐγκατεστημένος στὸ Amboise,—ἀπλὸς γέροντας εὐθυμος καὶ εὐχάριστος. Εἶχε δὲ τὸ χάρισμα νὰ διηγῆται

θαυμάσια, κάτι φλορεντιάνικα ἀνέκδοτα, τὰ πιὸ εὐθυμα. Ὁ da Vinci γελοῦσε μ' ὄλη του τὴ καρδιά ἀκούγοντας αὐτά.

Κατὰ τὶς ἀτελείωτες χειμωνιάτικες ἀπογεματινές, ἔπαιζαν σκάκι, χαρτιά καὶ ἄλλα.

Ὅταν οἱ ἐπισκέπτες γύριζαν στὰ σπίτια τους, ἐπὶ ὥρες δλόκληρες ὁ da Vinci περπατοῦσε ἀπάνω κάτω, ρίχνοντας κάπου-κάπου ἕνα βλέμμα στὸν μηχανικὸ Zoroastro de Peretola. Τώρα, παρὰ ποτέ, αὐτὸς ὁ ἀσθενικὸς τοῦ παρυσίαζε ζωντανὴ τὴ τῦψι, τὴν εἰρωνεία τῆς προσπαθείας ὅλης του τῆς ζωῆς: τὰ ἀνθρώπινα φτερά. Καθισμένος σὲ μιὰ γωνιά, μὲ τὰ πόδια, συμαζεμένα, ροκάνιζε μικρὰ σανίδια ἢ σκάλιζε σβοῦρες ἢ ἀκόμη μὲ τὰ μάτια κλεισμένα, μ' ἕνα ἤρεμο μειδίαμα κινοῦσε τὰ χέρια του σὰν φτερά καὶ ψιθύριζε τὸ μελαγχολικὸ του τραγοῦδι.

Ἐπιτέλους ἡ νύχτα ἔπεφτε ὅλος διόλου. Μιὰ βαθειὰ σιωπὴ βασίλευε μέσα στὸ σπίτι. Ἡ τρικυμία μαινόταν ἔξω καὶ τὴν συνόδευαν τὰ οὐρλιάσματα τῶν λύκων. Ὁ Francesco ἄναψε μιὰ μεγάλη φωτιά καὶ ὁ da Vinci καθόταν ἀπέναντι.

Ὁ Melzi ἔπαιζε πολὺ καλὰ luth καὶ εἶχε μιὰ ὥραία φωνή. Γιὰ νὰ διαλύσει τὶς μαῦρες ιδέες τοῦ Διδασκάλου, ἔπαιζε μερικὲς φορές μουσική. Μιὰ μέρα τραγοῦδησε τὴ παλιὰ ρωμάντσα τοῦ Laurent de Medicis, τὴν ἐκτάκτως εὐθυμὴ μὰ καὶ μελαγχολικὴ μελωδία ποὺ ὁ da Vinci ἀγαποῦσε, γιὰ τὸ θύμιζε τὰ νιάτα του:

Quant'e bella giovanezza!
Ma si fugge tuttaria.
Chi mol esser lieto, sia;
Di doman non c'e certezza.

Ὁ Διδάσκαλος ἄκουγε μὲ τὸ κεφάλι γυρμένο· ξαναθυμόταν τὴν ἀνοιξιάντικη νύχτα, τὶς μαῦρες σκιές, τὸ σελινόφως στὸν ἐρημικὸ δρόμο, τοὺς ἤχους τῶν μαντολίνων μπροστὰ στὸ μαρμαρένιο προαύλιο, ποὺ συνόδευαν αὐτὴ τὴ ρωμάντσα—καὶ τὶς σκέψεις του γιὰ τὴν ὑπόθεσι τῆς Τσοκόντας.

Ὁ τελευταῖος ἤχος ξεψυχοῦσε τρέμοντας. Ὁ Francesco, καθισμένος στὰ πόδια τοῦ Διδασκάλου, σήκωσε τὰ μάτια

καὶ εἶδε δάκρυα νὰ κυλοῦν στὰ ριτιδιασμένα μάγουλα τοῦ da Vinci.

Συχνά, ξαναδιαβάζοντας τὸ ἡμερολόγιό του, ὁ da Vinci, σημείωνε τὲς καινούργες σκέψεις του γιὰ τὸ ζήτημα ποῦ τὸν ἐνδιέφερε: τὸν θάνατο.

—«Τώρα πειὰ βλέπεις ὅτι οἱ ἐλπίδες καὶ οἱ ἐπιθυμίες σου πρόκειται νὰ ξαναγυρίσουν στὴν πατρίδα τους· ὁ ἄνθρωπος περιμένει πάντοτε μιὰ καινούργια ἄνοιξι ἕνα καινούργιο καλοκαίρι, νομίζοντας πὼς ἐκεῖνο ποῦ ἐπιθυμεῖ θὰ πραγματοποιηθεῖ. Μὰ αὐτὴ ἡ ἐπιθυμία δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ μιὰ ἐξέγερσι τῆς φύσεως· ἡ ψυχὴ τῶν στοιχείων, φυλακισμένη μέσα στὴν ἀνθρώπινη ψυχὴ δὲν ἐπιθυμεῖ τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ ξεφύγει ἀπὸ τὸ σῶμα γιὰ νὰ ξαναγυρίσει σ' ἐκεῖνον ποῦ τὴ φυλάκισε.

«Μέσα στὴ φύσι δὲν ὑπάρχει τίποτε ἄλλο παρὰ ἡ δύναμις καὶ ἡ κίνησις· ἡ δύναμις εἶναι ἡ θέλησις τῆς εὐτυχίας.

«Κάθε μέρος θέλει νὰ ἐνωθεῖ μὲ τὸ ὅλον γιὰ νὰ ξεφύγει τὴν ἀτέλεια· ἡ ψυχὴ θέλει πάντοτε νὰ βρισκεται μέσα στὸ σῶμα, γιὰτὶ χωρὶς τὰ ὄργανα δὲν μπορεῖ νὰ αἰσθανθεῖ καὶ νὰ κινήθεῖ.

«Ὅπως μιὰ μέρα καλὰ χρησιμοποιημένη φέρνει ἕνα καλὸ ὕπνο, μιὰ καλοπερασμένη ζωὴ δίνει ἕνα γλυκὸ θάνατο.

«Ὅταν νόμιζα πὼς μάθυνα νὰ ζῶ — μάθυνα μονάχα νὰ πεθαίνω.»

(Ἄκολουθεῖ)

N. ΠΑΛ.

STECCHETTI

“POSTUMA”

LXIX

Πῶς μοιάζομε ἐσὺ κι ἐγὼ κακόμοιρο λουλούδι,
σύ, γεννημένο ταπεινὸ στὸν ἴσκιό τῆς φραγῆς (1)
μ' ἀμύριστο κι ἀχάδευτο τῶν φύλλων σου τὸ χουόδι
παραριγμένο κι ἀγνωστο στὸ πένθος μιᾶς σιγῆς.
Μοιάζεις μὲ τὴν Ἀγάπη μου. Ἀγάπη βλαστημένη
χωρὶς ἥλιου τὸ φίλημα στ' ἀγκάθια τὰ ξερὰ
ποῦ χωρὶς κὰν χαμόγελο βουβὴ ἀργοπεθαίνει
ἀχάδευτη ἀπ' τῆς ζωῆς τὴν ἴμορφη χαρὰ

θλημένη, μοναχί,

πῶς μοιάζεις τῆς Ἀγάπης μου π' ὡσὰν καὶ σὲ διαβαίνει
ἀγνώριστη κι ἀμύριστη. Ἀγάπη μου φτωχή.

Servola (Trieste) 27-3-26

N. ΓΡΙΜΑΛΛΗΣ

(1) Siepe.

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΣΚΕΨΕΙΣ ΚΑΙ ΓΝΩΜΕΣ

ΚΑΘΗΚΟΝ μας απαραίτητο θεωρούμε να ζητήσουμε συγγνώμη από τους συνδρομητές και φίλους μας για το έλεεινό παρουσίασμα του προηγούμενου μας φυλλαδίου. Αυτό έγινε γιατί, μ' όλη μας την καλή θέληση, αναγκαστήκαμε να πάμε δικαστικώς για να το άποσειρομε, επειδή ο τυπογράφος έχοντας πολλές εργασίες άρνιό-τουν να μάς το παραδώσει στην λήξη. Έννοείται ότι με τέτοιους όρους ή εργασία δεν μπορούσε παρά να παρουσιασθεί σε τέτοια ολιγträ χάλια.

ΜΗ ΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΣ ύπ όψει μήτε έξοδα, μήτε κόπους, μπορούμε να βεβαιώσουμε έπειτα από τα σχετικά συμβόλαια που γένηκαν, το ταχτικό παρουσίασμα τής **ΑΡΓΩΣ** ή όποία μπαίνοντας στη Δ' περίοδο με το τεύχος αυτό θα βγει σε 4 βιβλία 40 — 56 σελίδων το καθένα με χρονικό διάστημα τόν Ιούλιο—Δεκέμβριο 1927. Κρατώντας έξασφαλισμένη την συνεργασία τών καλλίτερων λογίων μας θα έξακολουθήσουμε παρουσιάζοντας την εργασία προ πάντος **ΝΕΩΝ** έχοντας άκαιράη την συναίσθησι τών πραγματικών αξιών κι άδιαφορόντας για τις άδυναμίες και τις μικροφιλοτιμίες που λυμαίνονται ώρισμένους κύκλους τής διανοούμενης τάξης.

ΒΓΗΚΑΝ όπως άναγγείλαμε τα **ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ**. Τα προγνω-στικά μας δεν ήταν άποτυχημένα. Ύβρεις άβάσιστες, χυδαίες, χωρίς ύπόσταση. Βλέπετε στο τέλος και άκροστιχίδες, και ειρωνείες για το ένα ή το άλλο άλεξανδρινό «μηδενικό». Μά άφου είναι μηδενικά ποιός ό λόγος του... άναμασσήματος πραγμάτων γνωστών και... τετριμμένων, την στιγμήν που πρόχειρα (όπως μέσα στα σημειώματα) δεν είναι δυνατό να άποδειχτεί πως είναι μηδενικά; Τι κριμα ό Άλεξανδρινός διανοούμενος κύκλος να παρουσιάζεται στους έξω άλληλοβριζόμενος ξεπεσμένος, από το όποιο του ύψος.

ΗΡΘΕ για δέκα παραστάσεις στην πόλι μας ή **Μαρίκα Κοτοπούλη**. Λυπούμεθα πολύ που ύπογραμμίζομε την κακήν έκλογήν του ρεπερτορίου αυτών τών 10 παραστάσεων. Φάρσες και κωμωδίες γεμάτο. Τα μόνα που ξεχωρίσαμε ήταν «ό Πόλεμος», ή **Στέλλα Βιολάντη** κι ό **Μάκβεθ**. Είμαστε όμως άπολύτως βέβαιοι πως ή

έκλογή αυτή έγινε για να μη επαναλειφθεί ό,τι είχε γίνει πρόπερσι. Παίζετον άριστουρηματικά από την ίδια ή **Σαλώμη** του **Ουάιλδ** προς σε 30 μόλις θεατές.

ΑΠΟ ΤΗΝ έδω Ένωσι «**Αισχύλο Άρίωνα**» δόθηκε στις 8 Ιουνίου ή **Δασκαλίτσα** του **Νικοντέμι**, από το έρασιτεχνικό δραματικό τμήμα του συλλόγου. Η δνις **Σαββοπούλου** στην **Δασκαλίτσα** υπερέβει κάθε της προτητηρηνή έπιτυχία σε άλλα έργα. Μας θύμισε τις στιγμές που ζήσαμε στο έργο αυτό, βλέποντάς το από την **Κοτοπούλη**. Κάθε μακρυλογία για την έπιτυχία αυτή μάς φαίνεται περιττή έπειτα από τα τόσα και τόσα που γράφτηκαν. Ό θαυμασμός μας άς μένει για αυτήν ό καλλίτερός μας έπαινος.

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΛΕΟΝΤΗΣ έδωσε στο θίασο τής **Κοτοπούλης** που το άνέβασε και στη σκηνή ένα θεατρικό του έργο «**Σκλάβοι στο μίσο**». Η βία τής άναχώρησης του θιάσου και ό σχετικά λίγος χρόνος για προπαρασκευές συντέειναν πολύ στο να μη παρουσιαστούν οι τύποι που θέλησε να άνεβάσει τέτοιοi όπως τους έφαντάστηκε και τους έγραψε ό καλός μας φίλος.

Γι αυτό κάθε κριτική με τέτοιους όρους θαταν πολύ άυστηρή και προ πάντος άβάσιστη.

Ο ΠΟΛΥΣ ΜΟΔΙΝΟΣ ένας από τους συνεργάτες μας, έβγαλε ένα τόμο με πρόζες τις «**Ρυθμικές Ζωές**». Συγχαίρομε τόν καλό μας φίλο κι έπιφυλλασόμεθα να μιλήσωμε έκτενέστερα σε προσεχές φυλλάδιο για αυτό το βιβλίο που άποτελεί μέρος από ό,τι πραγματικά έκλεκτό έχει κανείς να ξεχωρίσει από την άλεξανδρινή λογοτεχνική παραγωγή.

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

ΑΛΚΗ ΘΡΥΛΟΥ «**Η δεκάτη Τρίτη Ώρα**». (Έκδοση Μ. Σ. Σαριβαξεβάνη — Αθήνα).

Τόν κ. **Άλκη Θρύλο** θα θέλαμε να τόν άντικρύσουμε ως κριτικό. Η δράση του ως κριτικού πρέπει να του λογαριαστεί, άληθινά να έχτιμηθεί, και να μπει στη θέση που τής πρέπει. Ό σημερινός

τόμος που δημοσιεύει θα του προξενήσει κακό. Βέβαια δεν πρέπει ν' αγνοούμε πως ο ίδιος εδήλωσε για το περιεχόμενο αυτού του βιβλίου τα εξής: «... έχουν παύσει να αντιπροσωπεύουν ό,τι σήμερα άναζητώ.» Μά το γεγονός μένει. Κι ο κριτικός βρίσκεται σε δυσκολία να τα άγνοήσει. Θα τ' πάρει ως ντοκουμέντο και με περιέργεια θ' άναζητήσει τις ρίζες του κρινόμενου και θα παρακολουθήσει τα πρώτα του βήματα. Θα δει επίσης και το εξής: πως ο κριτικός δεν υποθέτει πάντα και τόν δυνατὸ καλλιτέχνη· πως ο κριτικός όσο κι αν έχει σαφή τήν συναίσθηση τής άτέλειας του κακού, που είναι βουτηγμένοι οί σύγχρονοί του, μόλις πιάσει κι αυτός τήν πένα για καλλιτεχνική δημιουργία πέφτει κι αυτός στα ίδια λάθη, άντιπρόσωπος τής κοινής άρρώστειας, από τὰ χέρια τής οποίας όσο κι αν πολεμάει δεν κατορθώνει να ξεφύγει.

Μιά άπ' τις άρρώστειες τής Νέας Ελλάδας είναι κι ο κούφιος λυρισμός, ο ψευτορωμαντισμός κι ένας ψευτοϊδεαλισμός, με δίχως σκελετό και νεύρα που βρήκεν άμέσως τὸ ταιριαστό μέσο έκφρασης: τή λυρική, πρόζα. Κι αυτό προέρχεται άπ' τήν άγνοια τής πραγματικότητας και τὸ κλείσιμο του συγγραφέα στο άτομό του. "Όσοι δεν έχουν καλλιερημένο τὸ ένστιχτο του σίχου, κι όσοι τούς λείπει ή χρειαζόμενη πείρα για να καλλιεργήσουν τὸν πεζὸ λόγο, επιδίδονται στη λυρική πρόζα. Βέβαια υπάρχουν λυρικές πρόζες περίφημες και δεν θέλω να καταδικάσω γενικά τήν πρόζα. Καταδικάζω μόνο εκείνους, που γελάστηκαν από τήν φαινομενική εύκολια του είδους κι έπασαν σε άποκρουστικό έκφραστικό αναντισμό. Πρόζες σαν του Παπαντωνίου, μ' εκείνο τὸν δυνατὸ έσωτερικό πυρήνα που είναι ο παλμός τους, παλμός που δίνει ένότητα στο σύνολο και κρύβει στα σπλάχνα του ποταμούς ζωντανών συγκινήσεων δεν μπορεί παρά να είναι έργα τέχνης. Και τὸ κάτω-κάτω τή λυρική πρόζα μπορούμε άπλούστατα να τήν θεωρήσουμε σά μιá προπόνηση σαν ένα γύμνασμα για τὸν συγγραφέα που δεν βρήκε ακόμα τὸ δρόμο του. Ίσως γι' αυτό (έπειδή δεν έχει κατασταλλαγμένη και άδρά χαρακτηρισμένη μορφή) ή πρόζα δεν είναι λογοτεχνικό είδος προορισμένο να ζήσει. Η μορφή του δεν αντιστέκεται στο χρόνο. Πράγμα που πολύ γρήγορα αιστάνθηκε ο Baudelaire και τὰ ίδια θέματα, τις ίδιες εικόνες και ιδέες που έγραψε στις πρόζες του, τις έδωσε τελική μορφή στα έξαισια ποιήματά του. Οί πρόζες του δεν ήταν παρά μιá προπαρασκευή. Ένα δοκίμασμα τών δυνάμεών του.

Μά από τις πρόζες του κ. Θρύλου, λείπει κάθε πέταγμα, με-

τουσίωση και παλμός. Λείπει κάθε ελικρίνεια. Είναι άπλούστατα, ύπολογισμένα φαμπρικαρίσματα, γραμμένα για επίδειξη και μὴν προδίδοντα καμιά έσωτερική ανάγκη. Οί εικόνες του διαδέχονται ή μιá τήν άλλη ξερά, κινηματογραφικά, μένοντας στα πρωτόγονα όρια τής άπλης διατύπωσης. Κι έχτος αυτού: τὸ περιεχόμενο τους είναι με δίχως τὸ παραμικρὸ ένδιαφέρο. Άπλούστατα άπεικονίζουν τις χλιαρές και άνιαρές έντυπώσεις μιás bourgeoisie, πρόωρα άηδιασμένης από τή ζωή, που περνά τις ώρες της στο περιθώριο τής δράσης, κλαίοντας τή μοίρα της και μὴν ένδιαφερομένης για τίποτε. Και πάλι: δεν θέλω να κατακρίνω τή ρωμαντική διάθεση και τήν άνία που έμπνέει ή καθεζόμενη ζωή τών άστών. Μπορεί κι αυτή να έχει τὰ δικά της έργα τέχνης (όπως και υπάρχουν περιλάμπρα) μά πρέπει πριν άπ. όλα να βγαίνουν από έσωτερική ανάγκη και δεύτερο να είναι δικαιολογημένα από τὸ περιβάλλον, από τήν ιστορική στιγμή τής γέννησης τους, δηλαδή να είναι μιá προσαρμογή προς αυτό τὸ περιβάλλον ή τουλάχιστο μιá αντίδραση. Μά στὸν κ. Άλλη Θρύλο (όπως δά και σ' όλους τούς νεοέλληνες) συναντούμε άπόλυτη άγνοια του περιβάλλοντος. Ο κ. Θρύλος είχε τήν έμπνευση να βάλει σε σειρά τήν χρονολογική εμφάνιση τών διάφορων κομματιών που περιέχει ο σημερινός του τόμος. Σύστημα έξοχο που δείχνει εύσυνειδησία. Σύστημα μεγάλης σημασίας για τὸν κριτικό. Και βλέπουμε λοιπόν: 1916, 17, 18, 19. . . . Δηλαδή γραμμένα σε μιá εποχή ματοκυλισματος, άγωνίας και φρίκης, που όλος ο κόσμος ήταν άνάστατος, και κάθε άνθρωπος βαστούσε σφιχτά τὸ ματωμένο μαχαίρι στα δόντια, από φόβο για τή ζωή του, σε μιá εποχή που όσο κι αν ήταν κανείς κλεισμένος στὸν έαυτό του (στο έρημοκλήσι τής ψυχής! . . .) θ' άρκοῦσε κάποια άπήχηση από τήν παγκόσμια καταστροφή, για να του σπείρει τήν άνησυχία στην ψυχή και να ένδιαφερθει και για άλλα ζητήματα πιδ ζωτικά. Κι όμως ο κ. Θρύλος κάθετα μακρυνά άπ' όλα αυτά, με τήν ιστορική χλωμάδα στο πρόσωπο, με τήν άηδία στα χείλη, με τήν άτογία στα μάτια, παρακολουθώντας άποκλειστικά τὸ δράμα του έαυτού του, και μὴ δίνοντας σημασία παρά στο άτομό του. Άλήθεια τί παράξενα πράγματα μάς έπιφυλάσει ή νεοελληνική νοοτροπία! Αυτός ο άποκλεισμός του άτομου, αυτή ή άναισθησία, συναντιέται γενικά σ' όλους σχεδόν τούς διανοομένους μας κατά τήν εποχή του Μεγάλου Πολέμου. Ένώ στην Εύρώπη άναστάτωση όλες τις ζωντανές και ύγιεις συνειδήσεις, έμπνέοντας νέα ιδανικά, νέες ροπές, στην Ελλάδα δεν είχε σχεδόν καμιά έπιρροή. "Όλοι έξακο-

λούθησαν πάλι να γράφουν λυρικά ποιήματα. Κι όμως όλα τα έργα εκείνων που έκδηλώθηκαν εκείνη την εποχή θάβρεπε και ν' αντικαθρεφτίζουν και να φέρουν τα χαρακτηριστικά που βρίσκει ο Panait Istrati στο βιβλίο κάποιου Νεο-Ρώσσου, βιβλίο εμπνευσμένο απ' τόν παγκόσμιο συναγερμό, και που το προλογίζει ο Istrati: «Διαβάστε σ' αυτές τις σελίδες και πείτε μου ύστερα αν δέσας τρώμαξον. Θα μου πείτε ύστερα, σεις που δεν αγαπάτε παρά την άδολη ώμορφιά, αν δεν έχει κανείς τὸ δικαίωμα να φτύσει την ανθρώπινη τέχνη, ἐνώσω ένα μέρος τοῦ κόσμου οὐρλιάζει μὲς στὰ σίδερα και βουτὰ μὲς στὰ πηχτὰ αἵματα.»

Α. Ν. ΦΡΑΓΚΟΥ «Κριτικά Σημειώματα». Έκδοση «Νέας Τέχνης» Ἀθήνα.

Παίρνεis στὰ χέρια ένα νέο βιβλίο. Έχεις ὅλη την καλή διάθεση να ἐπαινέσεις αν αντιμετώπισεις ἀληθινὰ στοιχεῖα. Μὰ ὅταν βρεθῆis μπρὸς στήν κουταμάρα, στήν ἀναίδεια, στήν ἀγραμματοσύνη που τολμοῦν, δὲ μπορείς παρά να πετάξεις τὰ λουλούδια που κρατοῦσες και να ξαναρπάξεις τὸ τσεκούρι και τὸ σφυρί.

Ὁ κ. Φράγκος ἀσεβεί πρὸς τὴν ἱεραρχία τῶν ἀξιῶν βάζοντας σὲ δεύτερη σειρά (και συνεπῶς σὲ κατώτερη βαθμίδα) τὸν Παλαμᾶ, πρὸς ὄφελος τοῦ Καβάφη, που οὔτε κατὰ τὸ ἑκατοστὸ δὲν πλησιάζει τὴν ἀξία τοῦ «Πατέρα τῆς νεοελληνικῆς ποίησης.»

Ὁ κ. Φράγκος δὲν ἔχει ξεκαθαρισμένο γλωσσικὸ ἔνστιχτο και ἀναρχία βασιλεύει στὶς σελίδες του. Κοντολογία: δὲν ξέρει να γράψει. Τὰ γραφτὰ του εἶναι μὲ δίχως χαραχτῆρα, δίχως καμιά βαθύτερη σύνδεση και φθάνουν σὲ ἀντίθετο ἀπ' τὸ ἐπιδικώμενο ἀποτέλεσμα: ἀντὶ να θαυμάσεις τοὺς κρινόμενους τοὺς ἀπεχθάνεσαι. Νὰ φανταστῆ κανείς πὼς για τὸ τεράστιο ἔργο τοῦ Παλαμᾶ, δὲν βρῆκε να γράψει παρά δέκα ἀσήμαντες σελιδούλες, γεμάτες ἀπὸ μιὰ μονότονη ἀπαρρίθμηση τῶν πολλαπλῶν του ἔργων. Φτάνει κανείς στὸ σημείο ν' ἀναρωτιέται, αν αὐτὲς οἱ λεγόμενες κριτικές, ἔχουν λόγο ὑπαρξης, κι αν δὲν εἶναι ἀπλοῦστατα γραμμένες ἀπὸ σνομπισμό και ἐπιτολαιότητα. Τέλος θὰ συγχωρούσαμε τὴν ἀπόλυτη ἀκρισία που δίχουν αὐτὲς οἱ σελίδες, αν εἶχαν κάποια λογοτεχνικὴ ἀξία. Μὰ τὸ ἐπαναλαμβάνουμε: ὁ κ. Φράγκος δὲ ξαίρει να γράψει.

Μπρὸς σὲ μιὰ τέτοια φτώχεια θάβρεπε κανείς ν' ἀδιαφορήσει τελείως, αν δὲν τοῦ ἐδίδετο ἀφορμὴ να ξεσκαλίσει μερικὰ ζητήματα γενικοῦ ἐνδιαφέροντος και προπαντὸς για ὅτι ἀφορᾶ τὸν Καβάφη. Τὸ σημείωμα τὸ ἀφιερωμένο στὸν Καβάφη εἶναι γεμάτο ἀνακρίβειες και ἀπόλυτη ἄγνοια τῆς πραγματικότητας. Λέγει ἀστῆριχτα

πράγματα, γιατί ἔτσι τοῦ ἀρέσει ἢ ἐπειδὴ τὰ διάβασε ἀλλοῦ και τὰ ὁποῖα μεταχειρίζεται για να βγάλει τὰ συμπεράσματά του. Βέβαια δὲν πρόκειται για τις ἀτομικὲς του γνώμες, ἀλλὰ ἀπλοῦστατα για πλάνες στὶς ὁποῖες ἔπεσαν ὅλοι σχεδὸν οἱ κριτικοὶ τοῦ Καβάφη.

Ἐκεῖνο που δείχνει τοὺς κριτικούς τοῦ Καβάφη ἐπιπόλαιους, εἶναι κι ἓνα στοιχεῖο πολυσυζήτητο. Ἡ περίφημη πρωτοτυπία του. Φτάνουν στὸ σημείο να ποῦν ὅτι θεωροῦν τὴν ποίησή του, ὡς μοναδικὸ φαινόμενο, ἐντελῶς πρωτότυπο ὡς και μὲς τὴν παγκόσμια λογοτεχνία! Δὲν ἔχω σκοπὸ βέβαια να δώσω ἔτσι πρόχειρα, τὸ σωστὸ μέτρο τῆς πρωτοτυπίας τοῦ Καβάφη ἢ ὁποῖα εἶναι ἀναμφισβήτητη ἀλλὰ πρέπει να ζητηθεῖ ἀλλοῦ. Ἀλλὰ δὲ μπορῶ παρά να σημειώσω τὴν ἐπιτολαιότητα τῶν θαυμαστῶν του οἱ ὁποῖοι φαίνεται πὼς ἀγνοοῦν τὴν ἐπίδραση που εἶχε ἀπάνω του ἡ ἀγγλικὴ ποίηση και τί ἀναλογίες παρουσιάζει ὁ τρόπος τοῦ Καβάφη μὲ τὴν ἀγγλικὴ νοοτροπία. Για διαφωτισμὸ αὐτῆς τῆς πλάνης ἀρκοῦμαι ν' ἀναφέρω ἓνα ἀναμφισβήτητο γεγονός.

Ὁ ποιητὴς Γλαῦκος Ἀληθέρσης, στὶς μελέτες του ἀπάνω στήν Ἀγγλικὴ ποίηση ἀνακάλυψε μιὰ μέρα, ἔτσι τυχαία, ἓνα σύγχρονο ποιητὴ ὀνομαζόμενο Sigfrid Sassoon. Ὁ Sassoon εἶναι ἓνας ἀπ' τους νεώτερους Ἀγγλους ποιητὲς ὁ ὁποῖος στήν ἐμφάνηση μερικῶν ποιημάτων του, στήν κατασκευή τοῦ στίχου του και γενικά στήν ὅλη στιχουργία του, δείχνει τρομαχτικὲς ἀναλογίες μὲ τὴν καβαφικὴ τεχνοτροπία. Και μὲ συγκριτικὲς μελέτες ὁ Ἀληθέρσης ἔφθασε στὰ ἑξῆς συμπεράσματα:

Βεβαίως ὁ Καβάφης δὲν εἶναι δυνατό να ἐπηρεάστηκε ἀπὸ τὸν Sassoon, ἀφοῦ ὁ τελευταῖος εἶναι κατὰ πολὺ νεώτερος του. Νὰ παραδεχτοῦμε τὸ ἐναντίο, θὰ ἦταν ἔλλειψη σοβαρότητας και μόνο εἰρωνικά θὰ μπορούσε να λεχθεῖ. Ὡστε πρέπει να ὑπάρχει ἄλλη αἰτία.

Για να γράψει ὁ Sassoon τέτοια ποιήματα θὰ πεί πὼς ἀκολουθεῖ μιὰ κάποια παράδοση τῆς ἀγγλικῆς ποίησης στὴ φόρμα, τῆς ὁποῖας ὅμως δίνει σύγχρονο περιεχόμενο. Ὡς γνωστὸ ὁ Καβάφης εἶναι βαθὺς γνώστης τῆς ἀγγλικῆς γλώσσας που ἴσως ξαίρει καλύτερα κι ἀπὸ τὴ μητρικὴ του. Αὐτὴ ἢ κατὰσταση δὲ θὰ πρεπε να σταματήσει τὸν κριτικὸ;

Κι αὐτὰ για τὴν ἀλήθεια κι ἀνεξάρτητως τῆς ἀξίας τοῦ ποιητικοῦ ἔργου τοῦ Καβάφη, που εἶναι hors de pair για τὴν Ἀλε-

ξανδρινή διανόηση, και για να τονιστεί, σε τί ακρισίεις μπορεί να πέσει ή κριτική που δε συνοδεύεται από την αντίκειμενική παρατήρηση της πραγματικότητας, από την πολυμάθεια και εύρυθμία.

Δ. Ε. ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ

ARTHUR CANTILLON «*Ροβινσών*» έκδοση «*Νέων Ρυθμών*» Δράμα 1927
Δρχ. 12,50.

ΠΟΛΥ ΜΟΔΙΝΟΥ «*Ρυθμικές Ζωές*» έκδοση Γραμμάτων 'Αλεξάνδρεια.
1927 γράφουμε στο έρχόμενο.

ΡΑΜΠΙΤΡΑΝΘ ΤΑΓΚΟΡ «*Παρασρατημένα Πουλιά*» μετ. Μ. 'Ανταίου.
'Έκδοση Γραμμάτων 'Αλεξάνδρεια 1927.

Γ. ΠΙΕΡΙΔΗ «*Ένας ξένος*» κι άλλα διηγήματα. 'Έκδοση Γραμμάτων.
'Αλεξάνδρεια 1927. Θα γράψουμε στο έρχόμενο.

ΠΕΤΡΟΥ ΜΑΓΝΗ «*Τὰ Τραγούδια της Σέμης*» και άλλα. 'Έκδοση
Γραμμάτων. 'Αλεξάνδρεια 1926. Γράφουμε σ' αυτό.

ΕΥΓΕΝΙΟΥ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗ «*Ο Αίγυπτιώτης Έλληνας και το μέλλον του*» έκδοση Γραμμάτων 'Αλεξάνδρεια 1927.

ΑΛΚΗ ΘΡΥΛΛΟΥ «*Η δεκάτη τρίτη ώρα*» έκδοση Σαριβαξεβάνη, 'Αθήνα. Γράφουμε σ' αυτό

Π. ΦΡΑΓΚΟΥ «*Κριτικά σημειώματα*» έκδοση «*Νέας Τέχνης*». Γράφουμε σ' αυτό.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ :

1ο. — Στη σελ. 191 ή πρώτη φράση να διαβαστεί : «'Η ποίηση είναι τὸ γήτεμα τοῦ ὄνειρου καὶ χαρακτηριστικὸ τοῦ ὄνειρου ἢ μετουσίωση τῆς πραγματικότητος».

2ο. — Στη σελίδα 193 στή 37 γραμμὴ νὰ διαβαστῆ ἀντίς : «...φτάνει σὲ ἀφάνταστο», «φτάνει σὲ ἀφάνταστα ὕψη».

3ο. — Σελ. 194 στή 2α γραμμὴ ἀντίς : «ἄστατο» νὰ διαβαστῆ «ἄφθαστο».

4ο. — Σελ. 195 στή 18η σειρὰ ἀντίς : «ἀστηματολογία» νὰ διαβαστῆ «αἰστηματολογία».

ΤΟ ΤΥΠΩΜΑ ΤΕΛΕΦΕ ΣΤΙΣ 30 ΙΟΥΝΙΟΥ 1927

ΗΝΩΜΕΝΑ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΑ "ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΥ," ΚΑΙ "ΕΜΠΟΡΙΟΥ,"